— నవకవి —

(నాటిక)

— బుద్ధవరపు నాగరాజు, బి. ఏ., —

ప్రథమముద్రణము
శివరాత్రి 1938

[ఈ నాటిక పీఠికాపురోన్నతపాఠశాలాపూర్వవిద్యార్థి యాజమాన్యమున 26-12-'37 న మొదటిసారి ప్రదర్శిం నది. తెలుగులోకి ‘పేరడాక్సు’ లనాలని ‘షా’ వాక్యాలు కొన్ని తెనిగింపబడి ఇందులో సందర్భానుసారంగా ప్రయోగించబడినవి. సర్వస్వామ్యములు గ్రంథకర్తవి.]

వి. యస్. ఆర్.
పిఠాపురము

అంకితము

మిత్రుడు

వేదుల శ్రీరామచంద్రకీర్తి, ఎమ్. ఏ., (ఆనర్సు) కి -

*

పాత్రలు :

రామం

పరశు

మణి

నవకవి.

సాయంకాలము: కచేరీసావడీలో గడియారం ఆరుగంటలు కొడుతోంది. బయట ఆకాశానికి చిల్లిపడ్డట్టు భోరున వర్షం; కన్నులు మిరుమిట్లుకొలిపేలాగ తీవ్రమైన మెరపులు; అప్పుడప్పుడు భయంకరంగా పిడుగులు పడుతున్నాయి. బంగాళా ఆవరణ అంతా గాఢాంధకారమయం.

కచేరీసావడికి ప్రక్కనున్న విశాలమైనగది: రెండు పెద్దకిటికీలు. లోపలికి కొద్దిగా జల్లు కొడుతోంది. ఆవల తోటగేటూ, గుమ్మంవరకూ వున్న రోడ్డూ కొంచెం మసకగా కనబడుతూంటాయి. గదిలో మధ్య, మంగంగా పరిమళం వెదజల్లుతూ కొత్తగా వికసించిన గులాబిపువ్వులమర్చిన చిత్రమైన చైనాగాజుకూజా వొకటి బల్లమీద వుంది. ఒకకిటికీకి క్రిందిభాగంలో వొక త్రొక్కుడు హార్మోనియమూ, కుర్చీని. దాని కావలిప్రక్క దిండ్లతో అమర్చిన వొక పెద్దసోఫా; ఇంకొక వైపు నుంచి పేముకుర్చీలు రెండు. హార్మోనియం కుడితట్టున వొకబట్టల స్టాండు. గదిలో మధ్య 'పెట్రోమేక్సు' లైటు అఖండంగా వెలుగుతోంది.

లోపల వొక సుందరాంగి ఏదో ఆవేదనగా ఆలోచిస్తూ గవాక్షం లోంచి తీక్షణంగా బయటికిచూస్తూ నుంచుంది. ఆమె చక్కదనానికి

తోడు బాగా శృంగారించుకుంది. పౌడర్పూ కాదు, సొట్టీ కాదు; సన్నగా నాజూకుగా వుంది. కుందనంవంటి శరీరకాంతి. కాఫీరంగు సిల్కు జాకెట్టు, తెల్లపట్టుచీర ధరించింది. ఉంగరాలు తిరిగి, సుంపెగమైన మొగము మీద గాలికి మెల్లగా నాట్యంచేసే నిగ్గయిన ముంగురులు. తలలో అప్పు డప్పుడే కళ్ళువిప్పుతోన్న గులాబీపూలు. తేనైన పలుకులు నేర్చిన సోగ కన్నులు. నగలాట్టే ఎక్కువగా లేవు. వయస్సు ఇరవైయేళ్ళయినా పద హారుకంటే ఎక్కువవుంటా యనుకోలేరు చూసినవాళ్లు.

ఆమె యేమాలోచిస్తోందో, ఇంతలో చటాలునవచ్చి హార్మోని యందగ్గర కూర్చుని వాయిస్తూ, అవ్యక్తమధురంగా పాడడం మొదలు పెట్టింది—

పాట :

కన్నెగులాబికి కన్నులు విడెనా :
కంటకవనిలోనే పడునా !
రాతిరి నిద్దురలోతు మునుగునా ;
రక్తహృదయమే రాగిలి తెగునా ! ...కన్నె...
వాసనలకు భృంగమ్మేటు రాదో ;
ఆసవమునకై ఆసయె లేదో ;
ఈసుమజీవిత మిష్టము కాదో ? ...కన్నె...

నిముసపు బ్రదుకునకే కలవరమా !

నీలిచావునీడల కనికరమా ? ...కన్నె...

ఇంతలో ఒక యువకుడు—తెల్లపంచెకట్టు, బెంగాలీ సిల్కులాల్చీ, ఎడమభుజముమీద త్రాడువలె వ్రేలాడవేసిన మంచిఅంచు ఉత్తరీయమూ వేసుకొని లోపల ప్రవేశిస్తాడు. అతనివయసు ఇరవైఅయిదు. ముఖంలో ప్రతిభా, తెలివితేటలూ స్ఫురిస్తాయి. నిరతభావావేశంలో మునిగి కలలుకనే భావుకమైన, విశాలమైనకన్నులు. ముందుకు తొంగిచూస్తోన్న గడ్డం అత్యంతబలమైన ఆత్మవిశ్వాసాన్ని తెలియచేస్తోంది. చాలా నీటుగా తయారయాడు. వచ్చి ఒక నిముషమాలోచించి ఆమెను పలుకరించకుండానే మీదనున్న 'రెయిన్'కోటు విప్పి నీళ్ళుపోవడానికి ఒకసారి దులుపుతాడు. ఆమె ఆచప్పుడు విని పక్కకి తిరిగిచూసి, చకిత అయి కొంచెం పమిట సద్దుకుంటుంది, పాట ఆపేసి. ఆమె మొగముపైన దైన్యమూ, దాన్ని కప్పిపుచ్చే మందహాసమూ ఒక్కమారుగా పొడచూపుతాయి. అతని మొగంమాత్రం గంభీరముద్ర దాల్చి వుంటుంది.

మణి :

[మందహాసంతో] Hullo! ఎక్కడనించో అనుకోకుండా యింత హఠాత్తుగా వచ్చావే, తోకచుక్కలాగ! ఈమధ్య

నెక్కడా నీ కబురే లేదు—నే నింకా జ్ఞాపక మున్నానా? ఇంత పరిచయంలో ఏమిటీ అనుగ్రహం?

అతడింకా వినిపించుకున్నట్లు తోచదు. మనిషి వొణుకుతున్నాడు: చలిచేతో, ఆవేశంచేతో; పెదవు లదురుతున్నాయి. అలాగే నుంచుండిపోయి తదేకధ్యానంతో ఆమెకేసి పిచ్చివాడిలాగ చూస్తున్నాడు.

మణి:

[చప్పున లేచి లోపలికి వెళ్లి బీరువా తెరచి, వొక పళ్లెంలో కొన్ని బిస్కట్లు, వొక సాసరులో వున్న కప్పులో 'ఫ్లాస్కు' లోంచి నిండా కాఫీపోసి తెచ్చి బల్లమీద పెట్టి] రామం, ముందా సోఫామీద కూచో, చాలా చలిగా వున్నట్టుంది; తడిసిపోయావుకూడాను. ఇవిగో యీ బిస్కట్లు తిని కొంచెం కాఫీ తాగు... బాగుంటుంది—[ఆబల్ల సోఫాకు దగ్గరగా లాగుతుంది.]

రామం:

[అలాగే వెఱ్ఱిగా చూస్తూ] మణీ, నే నంటే నీకు ప్రేమ వుందా?

అప్పుడొక పెద్దమెరపు మెరసింది: ఆకాంతిలో ఆమె గులాబీ చెక్కిళ్లొక తృటికాలం వింతగా వెలిగిపోయాయి.

మణి:

ముందివి పుచ్చుకోవూ?

రామం:

అలా కాదు, ముందు చెప్పాలి.

మణి:

ఈ ప్రశ్న నాపెళ్ళికిముందు వెయ్యావలిసింది.

రామం:

అప్పుడు వొప్పుకున్నావుకూడాను. కాని నేను బీదవాడి నని మీనాన్న వీలులే దన్నారు. అంతే, ఇంతలో నీ కీతనితో వివాహమైపోయింది. కాని నువ్వంటె నాకు జీవితసర్వస్వ మని నీకు తెలీదూ? నిజంగా నామీద ప్రేమే వున్నదానవైతే, నా హృదయం ఎందుకిట్లా భగ్నంచేసావు కూరిరంగానూ? [కప్పులో కాఫీఅంతా వొక్కగుక్కలో తాగేసి సోఫాలో కూలబడతాడు, నిట్టూరుస్తూ.]

మ ణి :

నాతప్పేమీ లేదు, రామం. ఇం కిప్పు డేమనుకుంటే ఏం లాభం? అంతా అయిపోయింది. [పేముకుర్చీ సోఫాకి దగ్గరగా లాక్కొని కూర్చుంటుంది.]

రా మ ం :

నీ తప్పేమీ లేదూ? నే నంటే నీకు ప్రేమేవుంటే, నువ్వు దూరమైతే నాకింక జీవితమే లేదని నీకు తెలుసును కదా, ఎందుకు నాకింత ఆశాభంగం కలిగించావు? నే ననుక్షణమూ అనుభవించే నరకబాధ నీకర్థమౌతుందా? అబ్బ! నీకోసం తపించిపోయి ఎన్ని మంచి మంచి పద్యాలు రాశానో నీకు తెలుసా?

మ ణి :

ఓహో, ఇదో జబ్బుకాబోలు ఇప్పటి కవికుమారులకి! ఇంకా పద్యాలు కడుతున్నావూ నువ్వు?

రా మ ం :

సరి, నాజీవితమంతా కవిత్వంకోసమే ధారపోద్దామని సంకల్పించా ననుకో—

మ ణి :

[నవ్వుతూ] మరి నాకోసం అన్నావు కదూ ?

రా మ ం :

అదే, అంటే నీకోసంకూడాను.

మ ణి :

అప్పుడే నీప్రేమని రెండు భాగాలుగా చీల్చి అర్ధభాగం నానుండి వేరుచేశావు. ఎంత నిశ్చలమైనప్రేమ ! ఇలాంటి సగం సగం ప్రేమా నాకిచ్చేది ? ప్రేమ చంచలము సుమా.

రా మ ం ;

అబ్బే, ఇంతట్లోకే నువ్విలా తప్పు పట్టుకుంటే ఎలాగ ? కవిత్వంకోసం ధారపోస్తానంటే, అదివేరు.

మ ణి :

అయితే మునుపటిలాగే రాస్తున్నావా ? ప్రబంధధోరణా, భావకవిత్వమా ?

రా మ ం :

ప్రబంధఫక్కీనికూడా రాయగలనుకాని, ఈమధ్య అంతా

భావకవిత్వమే. భావకవిత్వంలోవుండే నూతనత్వమూ, సులువూ కనిపెట్టేను.

మ ణి :

నేనూ అలాగే అనుకున్నాను. [బల్లమీాదవున్న పుస్తకంలో పేజీలు తిరగవేస్తూ వుంటుంది.]

రా మ ం :

ఎలాగ ?

మ ణి :

సులువని.

రా మ ం :

సులువంటే...[ఆమె చేతులో పుస్తకం చూసి] నీచేతిలో ఆ గ్రంథం ఏమిటి ?

మ ణి :

[గ్రంథం చూస్తూ] 'పాండురంగమాహాత్మ్యము.'

రా మ ం :

మంచిదే. కాని, తెనాలి రామకృష్ణుడు...

మ ణి :

కవిసార్వభౌముడు. కవిత్వం విషయంలో నాకు ప్రాచీను లంటేనే అభిమానంసుమా——ఏదీ, పూర్వపుకవులకుండే కల్పనా చమత్కృతీ, పాండిత్యప్రకర్ష, ఇప్పటి కవులనిపించుకొనే వాళ్ళ ల్లో వొకళ్ళ దగ్గరైనా చూపించు ?

రా మ ం :

ఏం ? నాదగ్గర లేవూ ?

మ ణి :

నీ వొక్కడి సంగతీ కాదు.

రా మ ం :

ఇతరుల విషయాలు మనకెందుకు, ఇప్పుడు ?

మ ణి :

నాస్వంతవిషయాలతోటి నా కిప్పటికే కావలసినంత విసుగెత్తిపోయి వుంది; ఇతరుల విషయాలైతేనే మాట్లాడుకోడానికి కొంచెం కులాసాగా వుంటుంది.

రా మ ం :

అయితే కవిత్వం పాతచింతకాయపచ్చడా, ఎంత ప్రాచీనమైతే అంత పథ్యంగా వుండడానికి ?

మ ణి :

కాదు, రసస్వరూపమే ! పూజ్యమైన కవిత్వంఅంటే, లక్షణయుక్తంగా నిర్దుష్టమైనకావ్యం వొక్కటీకూడా సొంతం చదువుకోకుండానే, ఏదో యూనివర్సిటీలో ఇంగ్లీషుతోపాటు అర్థం తెలీనివేవో రెండు తెలుగు సెలక్షన్లుకూడా చదివినంతమాత్రాన అలవడుతుంది కాబోలు తేలికగా ?

రా మ ం :

అలాగని ఎవ రన్నారు ?

మ ణి :

ఏదో—ప్రేయసీ, విరహామూ, తాపమూ, అశ్లీలమూ— ఇంతేగా యిప్పటి కవిత్వం ? ఏదేనా పత్రిక చూద్దామనుకోవడం భయం : ఎప్పుడూ వీళ్ళదొకటే గోల. అదైనా, ఎవడో వొక మంచికవి తను నిజంగా అనుభవించినది చక్కగా రాస్తే

తెక్కినవా ళ్ళంతా గుడ్డిగా, అసహ్యంగా అనుకరించడమేగా ?

రా మ ం :

ఆహా, కవిత్వంమీాద ఏమి అద్భుతమైన అభిప్రాయము! నేను ప్రెస్‌రిపోర్టర్ని కాను. అయినా, నీసందేహం పోగొట్టి ఆధునిక కవిత్వానికి ప్రాప్తించిన కళంకం తీర్చడం కవినైన నాకు విధి.

మ ణి :

నీవిధిని పద్యాల్లో నిర్వర్తించేవుగనక, పుణ్యముంటుంది !

రా మ ం :

ఈదుఃఖపూరితమైన కవిత్వం రాయడం ప్రతియువకవికీ నైజం; అందులోనూ ఆశాభంగం పొందినవాడికి మరీని. కవి యేమన్నాడు :

'వఱదవడి దట్టముగ గట్టు లొరయునపుడు
గండి తెఱచినచో తటాకంబు తెగదు ;
విపులశోకంబుచేత క్షోభించునపుడు
బిట్టు విలపించుచో గుండె వ్రీలిపోదు !'

కాబట్టి, సామాన్యమానవుడు పత్రికవాళ్ళతో చెప్పు కొని దేవుళ్ళాడతాడు; అదే కవి అయితే చదివేవాళ్లు తనతో 'ఫీలు' అయేటట్టు మంచిమంచి పద్యాలలో ఏడుస్తాడు.

మణి :

ఆధునికకవులంతా పోగై నీకు ధన్యవాదములు అర్పించవలసి వుంటుం దనుకుంటాను ?

రామం :

ఇంక ప్రబంధాలల్లో అన్నావు— అందరు కవులదీ వొకటే ధోరణి. అదో 'రూలు' కిందపెట్టి, అవసరమైనా కాక పోయినా అన్నివర్ణనలూ గుచ్చెత్తడం. వాటిలోని వర్ణనలూ, వస్తువులూ అన్నీ పరకీయములు. తమ స్వంతఅనుభవాలని రస వంతంగా వ్యక్తీకరించడానికి అందులో తావులేదు : ప్రపంచానికసలు మూలం అహం కదా...

మణి :

కాదు, అహం ! నాపేరు మనీ (Money)— 'ధన మూల మిదం జగత్' అన్నారుకదూ ?

రా మ ం :

[నవ్వి] అచ్చా, నువ్వు సంభాషణని సజీవంగా చేస్తావు, మణీ. అందుకనే నువ్వంటే... కాని నామాట కడ్డువచ్చావు; చిన్నప్పటినించీ ఇంతేనువ్వు—— ఆఁ. పాతకవులలో మంచివారి దొక్క—కావ్యం చదువుకుంటే చాలు; వారినుండి మనకు లభించే దొక్క— భాషాజ్ఞానము మాత్రమే. తక్కినదంతా షొల్లు ; వట్టి Arm-chair poetry.

మ ణి :

చాల్లే; పురాణకవులని నిరసించకు, కుకవినింద చేయించగలను ! ప్రబంధాలు చదవకుండానే నువ్వీమాత్రం వరకూ వచ్చేవు కాబోలు. ఇంగ్లీషులో ఆధునికులుమాత్రం Classics చదువుకోకుండానే గొప్పకవులయారా ?

రా మ ం :

నేను చదువుకోలేదన్నానా ? ఎంతవరకూ అవసరమో అంతవరకూ చదివేను.

మ ణి :

అన్నట్టు మీకు వ్యాకరణాదులతో నిమిత్తం లేదుగా ;

వాటిని బుద్ధిపూర్వకంగా విస్మరించగలరు! ఇంక ఎటొచ్చీ కొన్నిపద్ధతులకోసం, పదములకోసం పాతపుస్తకాలు విధిలేక చదువుతారు.

రా మం :

కొందరు. అవన్నీ చదువుకోవడం పండితుడవడానికి గాని కవి అవడానికి కాదు. కవికి అటువంటి క్షుద్రవిషయాలతో కాలయాపన చెయ్యడానికి కుదరదు. కవిత్వంఅనేది వొకవుప్పెన వంటిది. ఆ అనివార్యశక్తిని ఆపడానికెవడి వశమూ కాదు. ఆ ప్రళయజలధిలో, ఆ ఊహామహాతరంగాలలో ఊగులాడుతోన్న ప్పుడు, ఏక్షణంలో ఏపద్యం రాయవలసివస్తుందో మాకే తెలి యదు—భావావేశమూ, సద్యోధార...

మ ణి :

[అపహాస్యముగా] ఆగుమాగుము.

రా మం ;

అదీకాక, అసలు చదుకోనివాళ్ళు పద్యాలు రాస్తున్నా రని నిందించావు— అది పొరబాటు: చదువుకోకుండా బాగా

రాయడం దుర్లభం; ఒకవేళ రాసినా చదువుకోనివాళ్లు రాసినట్టే వుంటాయి.

మణి :

చదువుకోనివాళ్లురాసి, చదువుకొనేవాళ్లని బాధపెట్టడం ఎందుకని.

రామం :

ఎవరో కొందరలా రాశారని నేటి కవితావ్రపంచాన్నంతా దూషించడం తప్పు. ఏమయినా, కవిత్వంఅంటే వారికుండే ఉత్సాహమూ, అభిరుచీ మనంగుర్తించి వారి నభినందించాలి. వారుకూడా ఏవో అపరూపానుభవాలు కలిగి హృదయంలో వాట్ల నిముడ్చుకోలేక పద్యాలురాసి ప్రకటిస్తారు—అసలు కవిత్వానికి ప్రాణమేమిటి? Sincerity and honesty, అనగా సత్యత, నిష్కాపట్యమూ—

మణి :

సరేకాని, పూర్వపు పురాణకథలన్నీ ఇష్టంవచ్చినట్లు, అసహ్యంగా తారుమారుచేసి రాస్తోన్నవాళ్ల మాట్లో?

రా మం :

నీ కాట్టే విసుగు లేకపోతే దీన్నిగురించి విపులంగా చెబుతాను.

మ ణి :

తీరా అడిగేనుగామరి ; విసుగెందుకు ?

రా మం :

అలా రాయడంలో అభిప్రాయం లేకపోలేదు. నేనూ అలా రాసేవాళ్ళల్లోవాణ్ణే అని నీకు తెలిసే యిలా అంటున్నావు; నా 'అహల్య' చూశావన్నమాట...

మ ణి :

చూడవలసి వచ్చింది !

రా మం :

పురాణాల పరమోద్దేశం, అప్పటి జనసామాన్యానికి ఆదర్శప్రాయమైన నీతినీ, శీలాన్నీ కరపడానికేనని నీకు తెలుసును. అవీ కవులు రాసినవే ; కల్పితములే. కాని సంఘనియమాలు కాలానుగుణ్యంగా మారిపోతోంటాయి. అందుచేత, ఏనాడో

తాత్కాలికంగా సంఘోపయోగార్థం నిర్మించిన ఆదర్శాలు, బాగా విజ్ఞానం ప్రబలిపోయి, మూఢనమ్మకాలు చాలావరకూ రూపుమాసిన నేటి జనానికి పనికిరావు—— పూర్వం హరిశ్చంద్రుడు సత్యవ్రతంకోసం సకల యిడుమలూ పడి తనసర్వస్వమూ గోలుపోయి లోకంలో శ్రేష్ఠు అనిపించుకున్నాడు. కాని ఇప్పుడెవ్వడైనా హరిశ్చంద్రమహారాజులాగ ఆర్థ నిజమే చెబుతానని బయలుదేరితే, ప్రజలకి హాస్యాస్పదుడై వెఱ్ఱివా డనిపించుకుంటాడు. ఇప్పుడు మనకి కావలిసింది సత్యవ్రతం కాదు; చక్కగా నమ్మించేటట్లు అబద్ధమాడడం! ఇదే ప్రపంచంలో పైకి రావడానికి ప్రస్తుతం గొప్పసూత్రం; లేకపోతే అధఃపతనమే.

మ ణి :

నువ్వు కొన్నాళ్లు కాంగ్రెస్‌వాళ్ళతో తిరిగేవేమిటి ? లేక ఏదైనా కాలేజీలో ఉద్యోగమా ?

రా మ ం :

లేదు. ఆబ్‌కారీ డిపార్టుమెంటులో కొన్నాళ్లు పని చేశాను అంతే——ఏం ?

మ ణి :

ఉపన్యాసధోరణి బాగా పట్టుపడింది లే— ‘బరన్సు’ (Burns) మద్యం అమ్మినా మధువులాంటి కవిత్వం రాసిపో యాడు—కాని కవిత్వానికీ ప్రపంచంలో పైకి రావడానికీ అస లెక్కడైనా సంబంధం వుందా ?

రా మం :

నేను చెప్పబోయేదదే—అందుచేత,

మ ణి :

ఎందుచేత ?

రా మం :

పురాణాదర్శాలు ప్రస్తుతం పనికిరానందుచేత, తెలివైన కవికి— కవి సామాన్యమానవుడికంటె దూరదృష్టి వున్నవాడు గనక—కాలానుసారంగా ఆదర్శాల ననుకూలంగామార్చి లో కాన్ని నడిపించడం బాధ్యత ; సరిపడని పాతమార్గాల నవలం బించి జనులు మోసపోయి సర్వనాశనం చేసుకోకుండాను...

మ ణి :

అలభ్యవస్తువులకొరకాశపడడం ఆదర్శమని నిర్వచనం వుందిగా ? ఇప్పుడు కొత్తగా పురాణ ఋషులకంటే ధీమంతులు బయలుదేరి ఆ పవిత్రాదర్శాలని మార్చి మరామత్తు చెయ్యక పోతేనేం ?

రా మం :

కారణం చెప్పేను కాదూ ? ఇంతకీ, ఇప్పుడు కొత్తగా ఎవడేనా కవి తనఆశయాలను ప్రకటించడాని కొకకథను కల్పించి ప్రబంధం రాశాడంటే—' ఆ‹, చదివేదేమిటిలే; ఉత్కృష్టమైన పూర్వప్రబంధాలనే చదవడానికి తీరికలేదు' —అంటారు. అదే మరో పురాణకథను తీసుకొని తన నూతనభావాలని అందులో చిత్రించాడంటే— 'వీడి సొంతమాటలలో ఎలా రాశాడో చూద్దా' మనిపిస్తుంది; కవి ప్రతిభా బోధపడుతుంది. ఈవిష యాన్ని గురించి ఇంకా ఎంతో చెప్పొచ్చు...

మ ణి :

చాలు. నువ్వు చెప్పిందంతా బాగానేవుందికాని పూర్వ

పర సందర్భంమాత్రం కుదరటం లేదు. చక్కగా నమ్మించేటట్టు అబద్ధమాడాలని అంటున్నావు, సరే; మరి ఇప్పుడేకదూ కవిత్వానికి ప్రాణం సత్యమని చెప్పేవు ? స్వవచన విఘాతం !

రా మం :

సత్యంకాదు, రామం అని చెప్పవలసింది ! అబ్బ, పూర్వాపర సందర్భాలని చూసుకుంటూ కూర్చోడానికిప్పుడు రాసేవాళ్లల్లో ఓపికెవడికుంది, అది నీతిబోధకులకీ నిరుద్యోగులకే చెల్లిందికాని ?—— అయినా పూర్వాం పరం నేను చూస్తున్నానని నీతో చెప్పినట్టు జ్ఞాపకం లేదే——

మ ణి :

ఆహా, బాగావేశావు కప్పదాటు ! అది ప్రతిభాశాలి లక్షణం కాబోలు——అయినా నీ మాటలు వింటోంటే నా కెంతో ఆనందంతో ఎందుకనో వొళ్లు తెలీదు, రామం.

రా మం :

అలా తెలియనప్పుడైనా నన్ను కరుణిస్తే ఎంత బాగుండును ? అసలు నే వొచ్చిన పనొకటీ, జరిగే దొకటీని.

మ ణి :

పోనిద్దూ, ఈగొడవే బాగుంది; మనలో ఎవరికీ నమ్మకంలేని ప్రేమ విషయం చర్చించి వృథాగా కాలయాపన చెయ్యడంకంటె! ప్రపంచంలో ఏవ్యక్తి అయినాసరే, తను ప్రేమేతరములైన ఇతరవిషయాలకి వినియోగం చేసేకాలంలో కొన్నవవంతు సేపయినా మరొకవ్యక్తిని ప్రేమిస్తూవుంటలేదు తెలుసా? ప్రేమ అనేది తాత్కాలికము—పశువులూ అంతే ; పశుసంతతియైన మానవులూ అంతే.

రా మం :

వట్టి వాస్తువాదము.

మ ణి :

పరిణామసిద్ధాంతం కూడాను.

రా మం :

ఇక్కడ కొంచెం అభిప్రాయభేదం వుంది నాకు.

మ ణి :

ఇప్పుడు కొంచెం గౌరవం కలుగుతోంది నీమీాద.

రా మ ం :

అదేమిటి ?

మ ణి :

అభిప్రాయభేదం లేకపోతే సంభాషణలో రుచేపోయింది. ఇప్పుడు నీకు పౌరుషం వుందని తెలుస్తోంది.

రా మ ం :

నేను అబలను కాదుగా.

మ ణి :

అది, ఆడవాళ్లు అమాయికంగా వుండే కాలంలో స్వార్థంతో మొగవాళ్లు వుంచిన పేరే.

రా మ ం :

అంటే పురుషులు మొదటినించీ తెలివైన వాళ్ళన్న మాట.

మ ణి :

కాదు ; స్త్రీలు కోమలస్వభావం కలవాళ్లన్నమాట.

రామం:

ప్రేమలో ఈవిశ్వాసరాహిత్యతీర్మానం ఎప్పటినించి ?

మ ణి :

వివాహం అయినప్పటినించీని ; 'ప్రేమకు తుదిచీటి పెండ్లి కాదె !' బొత్తిగా ప్రేమపూరితమైన హృదయాలుగల భార్యలూ భర్తలూ వారివారి భాగస్వాముల జీవితాలకి గుదిగట్టలౌతారు ; వారిజీవితాలకి ఎదుగూ బొదుగూ వుండదు. ఉత్సాహమూ, కార్యశూరత్వమూ నశించి అయిదేళ్ళల్లో అరవై ఏళ్ళ ముదిమి వచ్చి మూలపడతారు.

రా మం :

సామాన్యసూత్రాలకి ఆటవిడుపు లుంటాయి.

మ ణి :

మా జీవితం అంతా ప్రేమకోసమే వెచ్చిస్తామనే వాళ్లది వట్టి నాటకం ! అది ఏమీ తోచనప్పుడు చదువుకోడానికి పుస్తకాల్లో వుండే విషయం ; అనుదినాచరణీయం కాదు.

రా మం :

అమ్మయ్యో, నువ్వే అలా అంటే నేను భరించలేను. ఇలా చూడు, మణీ, నిన్నొకసారి చూస్తే చాలు——ఎంత ఆవే

దనతో వచ్చాను—కాని నా హృదయంలో రగిలే ఈచిచ్చు నార్పుకోలేనింక. పోనీ, నన్ను ప్రేమిస్తున్నానని అను: అంతే చాలు. నీదివ్యసుందరమూర్తిని నా హృదయంలో చిత్రించు కొని ఆరాధిస్తూ ఇంక నిశ్చింతగా ఈ నా విషాదజీవితాన్ని గడుపుతాను.

మ ణి :

నాకా ముఖస్తుతు లెందుకు? అంతదివ్యసుందరమూర్తిని కాకపోయినా చక్కగా వుంటాను; తయారవుతాను.

రా మ ం :

నాకు తయారవడంలోనే ఎక్కువ నమ్మకం. సహజసౌందర్యం, సహజసౌందర్యం అంటారుకాని ప్రతీవ్యక్తి చక్కగా అలంకరించుకోవడం నేర్చుకొని ఆకర్షణీయంగా వుండాలని నా మతం.

మ ణి :

హిందూమతమూ, క్రైస్తవమతమూ మొదలైనవుండగా మళ్ళీ నీదో మతమా!

రా మం :

కాదు, అదొక కళ—

మ ణి :

ఏది ?

రా మం :

అబ్బ, శృంగారించుకోవడం ఒకవిశిష్టమైన కళ ; లేక పోతే శరీరములన్నీ వొకటే మాదిరి.

మ ణి :

[లేచి, రామం ప్రక్క సోఫా చేతిమీద కూర్చుని] అయ్యో, రామం, ఇంత తెలిసినవాడివి యీమాత్రం గ్రహించలేవ్వా ? అంత నిన్ను నేను ప్రేమిస్తున్నాననే వొక్క మాటతోటే జీవితం అంతా గడుపుకోగలిగే వాడికి నాప్రసక్తే అవసరం వుండదే. అసలు ప్రేమరహస్యం అది కాదు : నీకు నేనే కావాలి ; నామాట కాదు, అవునా ?

రా మం :

నీ తర్కం చాలాచిత్రంగా వుంది.

మ ణి :

ఉన్న సంగతి దాచకుండా చెబితే చిత్రంగానే వుంటుఁది. మీా పెంకుటింటిమీాద బ్రహ్మచెముడుచెట్లు మొలిచి పాడిల్లు లాగ వుందనిగాని, మీా నాన్నగారికి స్నేహితుల్ని మర్యాదా చెయ్యడం తెలీదనిగాని చెబితే, అది నిజమే అయినా కోపం కూడా వస్తుం దొక్కొక్కప్పుడు.

రా మం :

[నవ్వి] ఏదో నా సంగతే చెప్పబోతున్నావు ?

మ ణి :

కాదు, అశాశ్వతమైన భౌతికశారీరకాలతో మాకు నిమిత్తం లేదు, ప్రేయసిని హృదయంలో పెట్టుకుని పూజిస్తూ సంతోషిస్తామని కొంతమంది అతితెలివైన వాళ్లూ, ప్రేమసంఘర్షణంలో ఆశాభంగం పొందినవాళ్ళూ, విధిలేక సరిపెట్టుకుంటుంటారు; లేకపోతే వారిజీవితం మరీ దుఃఖభాజన మైపోతుందిగనక.

రామం:

నాకు ఆశాభంగమే రూఢి చేశావా ?

మ ణి :

సంగతి చెప్పేను...

రా మ ం :

సరే, ఇంక చెప్పు.

మ ణి :

సత్య మాలోచిస్తే ప్రేమకి ముఖ్యవస్తువు శరీరమే! ప్రకృతి మర్మం చూడు — ఒక స్త్రీ ఒక పురుషుడూ తారసిల్లారంటే, లోహాయస్కాంతాలకివంటి ఒకవిధమైన అవ్యాజాకర్షణ ఏర్పడుతుంది వారిమధ్య; ఇది ప్రాణికోటికి సహజం. ఇందులో వారివారి తరగతులకు తగ్గట్టు ఏరుకోవడం వుంటుంది. నేను బా.గా చదువుకొని, ఇంతషోకుగా సినీమానటిలాగ తయారయాను గనకే నన్ను నువ్వు ప్రేమించగలుగుతున్నావు!

రా మ ం :

అవును. అసలు నువ్వంటేనే నాకు ప్రేమ; ఇదంతా నా అదృష్టం...

మ ణి :

అప్పుడే అదృష్టంమాట ఎత్తకు; అదృష్టం ఒక్కొక్క ప్పుడు అదృష్ట మౌతుంది!

రా మ ం :

అబ్బే, నేను నిన్నే ప్రేమిస్తున్నాను.

మ ణి :

అదే, ఏదీ చూద్దాం, ఇంకొక సంస్కారము లేని యే పాచిచేసే వెంకి నైనా ప్రేమించగలిగేవేమో చూడు!

రా మ ం :

అసంభవమూ, అసందర్భమూను.

మ ణి :

అంత యెందుకు? నేనే రేపు ఇద్దరుపిల్లల్ని కని, ముసలి వాలకం వచ్చి, పళ్లూడిపోయి, వొళ్లు సడలిపోతే నన్ను నువ్వింకా ప్రేమించగలవా? అసలు వస్తువే లోపిస్తే ఇంక ప్రేమ దేని మీద? ఏమంటావు?

రా మం :

[ఒకదీర్ఘ నిశ్వాసం వదిలి] అయితే నాకింక నిష్కృతి లేదంటావా ? నన్ను ప్రేమించవ్వూ ? ... మణీ, నీ వివాహాన్ని సమ...

మ ణి :

సమర్థిస్తున్నాను. నువ్వింతదాకా చెప్పిన కవే అన్నాడు :

'వస్తువుల గూర్చు నంతరుపాధి యేదో,
బహిరుపాధులచేత నేర్పడదు ప్రేమ ;
పొద్దువొడువంగనే తమ్మిమొగ్గ విచ్చు ;
కలువచెలికాని గని చంద్రశిల కరంగు !'

అలాంటి చక్షూరాగమో, తాదాత్మ్యమైత్రిమో వుంటే బాగుంటుందని కవి ఆశయము ; అంతేకాని అది యిప్పటి మనక్షుద్రవాతావరణానికి పని చెయ్యదని నా నమ్మకం— Love at first sight ట ! అది ఆదర్శము ; అంతే.

రా మం :

అయితే ఏమంటావు ?

మ ణి :

అదీకాక, వివాహాలు, ఎక్కడో లేని బ్రహ్మదేవుడిచేత ముందుగానే ఆకాంక్షింపబడి, సూత్రీకరింపబడతాయన్న గ్రుడ్డి నమ్మకం నాకు లేదు. వివాహం, సృష్టిసంకల్పాభివృద్ధికోసం కేవలం మానవకల్పితమైన ఒక కట్టుబాటు. ఈనిర్బంధమూ, యీనిబంధనా లేకపోయినా బహుజనసంఖ్యాభివృద్ధికి లోటు రాదుకాని, ఇది లేకపోవడంవల్ల కొన్ని అనర్థాలున్నాయి: రోగాలూ, నీచసంతానమూ దీని ఫలితాలు. ఇంక నా...

రా మ ం :

అబ్బ, నీ Socialogy పరిజ్ఞానానికి నాకు చాలాసంతోషంగా వుంది— అయితే, మణీ, నా గతి యింతేనా? ఒక్క అభయవచనం చెప్పి నన్ను బ్రతికించి పుణ్యం కట్టుకోవూ?

మ ణి :

నీవంటి అల్పసంతోషిని నేనెక్కడా చూడలేదు, రామం.

రా మ ం :

అవునుగాని, నన్ను ప్రేమిస్తానని చెప్పవూ? ఒక్కసారి;

ఆ వొక్కముక్కతో నేను బ్రహ్మానందం పొందుతాను.

మ ణి :

నిన్ను చూస్తే జాలివేస్తుంది, రామం. నీ మనస్సు నొప్పించలేను. అందుచేత నన్ను పూర్తిగా మరిచిపో. నీకు సరిపోయే లక్షణాలుగల మంచిపిల్ల నెక్కడైనా వెతికి తీసుకొస్తాను: ఆమెను వివాహమాడి సుఖంగా వుండు.

రా మ ం :

అమ్మయ్యో, నిన్ను మరిచిపోవడమే; ఈజన్మలో కాదు. ఎంత సులువుగా చెప్పేవు. నీకోసం నేనింక పెళ్ళిచేసుకోను, తెలిసిందా ?

మ ణి :

నన్ను బెదిరించకూ.

రా మ ం :

మరిచిపో, మరిచిపో అనడమేకాని నువ్వుమాత్రం నన్ను నిజంగా మరిచిపోగలవా ?

మ ణి :

అవునులేకాని, అంతా ముగిసినతరవాత ఇప్పు డొచ్చి నన్ను బాధించి ఏంలాభం చెప్పు. ఈవిషయ మిక నాతో ప్రసంగించినా, ఆ యిటుకగోడతో ప్రసంగించినా ప్రయోజనం వొకటే.

రా మం :

నాకు ఇటుకగోడతో ప్రసంగించడమే ఎక్కువ యిష్టం. నా మాటల కన్నింటికీ అవు నన్నట్టు మాటాడకూరుకుని ప్రతి వచనం చెప్పదుకనక !

మ ణి :

ఏం చమత్కారం ! అయితే చెబుతాను విను— నేను బాగా చదువుకుని నవనాగరకపు టలవాట్లన్నీ నేర్చుకున్నాను : నాకు ఖర్చులకి బోలెడు కావలసివస్తుంది. అదే నిన్ను పెళ్ళి చేసుకుంటే నువ్వు తెచ్చేది మనిద్దరకీ కాదుకదా నాకే చాలదు.

రా మం :

నే నామాత్రం నంపాదించలే ననుకున్నావా ? నీకు నా

మీాద నమ్మకం వుండాలిగాని నువ్వు కనుసన్న చేసినంతమా
త్రాన నీ అభిప్రాయం గ్రహించి ఉత్సాహంతో ఎంతసాహస
కృత్యమైనా ఆచరించి నీ కోరిక నెరవేర్చగలను ; ఇంతెందుకు,
నా హృదయమే నీ కర్పిస్తున్నానే—

మణి :

నేను కనుసన్న చెయ్యనూవద్దు, నువ్వు అనవసరంగా సాహసకృత్యాలు చేసి కాళ్లూ చేతులూ విరుచుకోనూ వద్దు ; వట్టి హృదయం ఎందుకు ? సంగతి చెప్పేను. ఎంతచెడ్డా కవివి కదా నమ్మడానికి ?—ఊఁ, ఈపెద్ద అలవాట్లు వొకసారి చేసుకున్నాక మళ్ళీ పోగొట్టుకోలేము చూడు. అందుచేత, ఆయన్ని—బాగాడబ్బుంది, పెద్ద వుద్యోగం, బాగుంటారు కూడాను— పెళ్లి చేసుకున్నాను ; అంతేకాని నీ మీాద ప్రేమలేక కాదు...

రామం :

అమ్మయ్య! [ఆశతో చూస్తూ కొంచెం దగ్గరగా జరుగుతాడు.]

మణి :

[అతని బుజంమీాద చెయ్యివేసి నిట్టూర్చి] నా కిప్పు డెంతో

హాయిగా జరుగుతోంది. ఆయనకి నేనంటే అమితమైన ప్రేమ...

రా మ ం :

[ఆనందంతో] ప్రేమించక చస్తా డేమిటి? అదే నీలో వున్న గొప్పవిశేషం!— నీమీద నాకుండే ప్రేమకి హద్దు నీ కెలా తెలియచెప్పగలను, మణీ?

మ ణి :

చెప్పలేకపోతే పద్యంచివర చుక్కలు పెట్టడం మామూ లేగా. ఆడదాని చెవిలో హామేషా ప్రేమవచనాలు ఊదుతూ వుండాలనే పురుషసూక్తం నీకు గట్టిగా పట్టినట్టుంది: ఇలాంటి వెఱ్ఱినమ్మకాలు చాలా ప్రమాదం. నువ్వు వేరే చెప్పాలా; నేనెరుగుదును. అయితే చిన్ననాటినించీ గాఢంగా ప్రేమించిన నిన్ను నా హృదయంలోంచి ఎన్నటికైనా వేరు చెయ్యగలనా, నా రామం? మన మెప్పుడూ స్నేహంగా వుందాం. అసలు నువ్వింక కనపడవేమోనని ఎంతో బాధపడిపోతున్నాను, గోజూ ను; లోపల లోపల కుమిలిపోతున్నా ననుకో నిజంగాను...

రా మం :

నిజంగానే! నా చెవులు సరిగానే వింటున్నాయా? లేక యిది స్వప్నమా?

మ ణి :

స్వప్నమూ కాదు, 'సోమునాంబులిజమూ' కాదు; నువ్వు సరిగానే వింటున్నావు—— నన్ను చెప్పనివ్వవూ?

రా మం :

ఊఁ, చెప్పు. నేను నాలో లేను.

మ ణి :

ఆయనతో ఇవాళ నీకు పరిచయం చేస్తాను.

రా మం :

ఎందుకూ? వొద్దు.

మ ణి :

[కొంచెం విసుగుతో] అయ్యో; నువ్వివ్వాళ్ళనే స్థిరపడిపో: రోజూ వస్తూ వుండొచ్చు.

రా మం :

అంతకంటేనా, తప్పకుండాను.

మ ణి :

[ఆలోచనగా] నా చర్యలలో చాలామందికి అర్థం కన పడదు. నన్ను పట్టి దుశ్చరిత్రగా చూస్తారు. ఈపాడుసంఘాన్ని భర్త అనే బురఖా వేసుకొని మోసం చెయ్యకపోతే హృదయ వాంఛలకి ఫలప్రాప్తి లేదు. ఈ గ్రుడ్డిలోకానికి పవిత్రప్రేమయొ క్క ఔన్నత్యం తెలీదు : అందుకనే యీ Diplomacy!

రా మ ం :

ఆహా, ప్రేమలో Politics: Ingenious! —మణీ, నాకు పట్టలేని ఆనందంతో మతి పోతోంది ; నా కృతజ్ఞతా పూరితహృదయకుసుమ...

మ ణి :

ఉండు మరీ— నిన్నసలు విడిచి నే నుండగలనా, నా రామం? నీకు తెలీదూ నా హృదయం? [కొంచెం ఆగి] మన స్నేహంవల్ల నాకు పిల్లలు పుడితే నీ కెంతో ఆనందంగా వుం టుందికదూ? నాకూ అంతే! నీకు బాధ్యత వుండదు చూడు ; సుఖ మంతా నీదే—నువ్వు కోకిలవన్నమాట! ఏం మాట్లాడవు?

రా మం :

హో, చచ్చితిని !

రామం వొక్క గంతువేసి లేచి ఆమెను చేయిపట్టుకుని దగ్గరకు లాక్కుని చెయ్యి ముద్దు పెట్టుకుంటాడు. ఇద్దరూ సోఫామీద కూర్చుంటారు, దగ్గరగా.

రా మం :

[కాలుమీద కాలు వేసుకుని వూపుతూ] ప్రియసీ ! [మణి నవ్వుకుంటుంది.] మన దరిద్రదేశంలో కవులకి పరపతి లేదు ! పత్రికలకి వ్యాసాలు రాస్తే వొక కానీ అయినా రాదు. ఊరికే పద్యాలు ప్రకటించడానికే ఎన్నో సిఫార్సులు కావాలి. ఇదే పాశ్చాత్యదేశాలలో అయితే వ్యాసకర్తలకి ఎంతో గౌరవమూ, దానితోపాటు ధనలాభమూను. మనవాళ్లు, పత్రికలూ పుస్తకాలూ వూరికే ఎవరేనా యిస్తే చదువుతారుకాని వొకళ్లూ స్వంతంగా కొనుక్కోరు ; వీళ్లకి ఆత్మగౌరవం లేదు—సరేకాని, మణీ, నేను నిజంగా కోకిలనే : కోకిల ఎలాగ వసంతంలో లేమావిచిగుళ్లు మేసి పైకి గొంతెత్తి పాడుకోకుండా

వుండలేదో, అలాగే నేనూ నా విరహగీతాల్ని పాడుకోకుండా వుండలేను సుమా !

మ ణి :

కాదు, కాదు ; కానీ అయినా ప్రతిఫలం రాకపోయి నా గొప్పకోసం, పేరుకోసం పత్రికలలో ప్రచురించకుండా వుండ లేవు ! నీలాంటివాళ్లకి పత్రికవాళ్లు డబ్బివ్వ లేదంటే వాళ్లదా మరి తప్పు ? కాని నీ కవిత్వం చాలా బాగుంటుం దనుకో— అయినా ఈ దేశమంటే నాకూ అసహ్యమే : ఏ నవనాగరక పాశ్చాత్యదేశంలోనైనా ఎందుకు పుట్టేనుకాదా అని ఎన్నోసా ర్లనుకుంటోంటాను.

రా మ ం :

అది వట్టి భ్రమ ; తీరా అక్కడికి వెడితే వాళ్లపరిస్థితు లూ ఇంత క్లిష్టంగానూ వుంటాయి : దూరపుకొండలు నునుపు.

మ ణి :

నేను వొప్పుకోను ; మన వివాహ శాసనం చూడు, ఎంత నిష్ఠురమైనదో ? స్వేచ్ఛాప్రతిబంధకం కాదూ ?

రామం:

సందేహ మేమిటి!

మణి:

నా సంగతి ఆలోచించు: ఆయనంటే నాకు ఇష్టం, ఆయనకి నేనే కావాలంటున్నారు గనక; నువ్వన్నా నాకు ఇష్టమే, నాకు నువ్వే కావాలిగనక. ఇద్దరినీ నేను ప్రేమిస్తున్నాను. నాకు సాయంకాలం షికారు వెళ్లడానికీ, కులాసాగా కబుర్లు చెప్పుకోడానికీ, మంచిమంచి పద్యాలు చదివించుకోడానికీ నువ్వు కావాలి; తదితర వేళలలో ఆయన కావాలి. ఈ సందిగ్ధావస్థలో పడి కొట్టుకుంటున్నాను; దీనికి తరుణోపాయం కనబడటంలేదు

రామం:

ఉపాయం లేనివాళ్లని యీవూళ్లో వుండకూడ దన్నారు: నాతో వచ్చెయ్యకూడదూ?

మణి:

నన్ను నేను విమర్శించుకుని చూసుకుంటే నాకు 'షా' 'Getting Married' లోని 'లియో' అవస్థ జ్ఞాపకం వ

స్తోంది. నేను ప్రేమిస్తోన్నవాళ్ళ నందర్నీ ఎందుకు పెళ్లి చేసుకో కూడదో? 'ప్రేమ గలవారలకు పెండ్లి సేయదు సృష్టి!'

రా మ ం :

అదేమిటి? ఏవొక పురుషుడైనా ఏకకాలమందు ప్రపంచములో వున్న స్త్రీల నందర్నీ ప్రేమించలేడు; ఒకే స్త్రీ వున్న పురుషులనందర్నీ ప్రేమించాలేదు. ఎవరో ఒకరే భర్తగావుండాలి.

మ ణి :

అందుకే విచారిస్తున్నాను; అది ఏకకాలములో. పురుషులకి బహుపత్నీత్వం కూడుతుందికాని స్త్రీలకి బహుపతీత్వం పనికిరాదు. ఎంత న్యాయదృష్టి మన సంఘానిది?

రా మ ం :

సంఘనియమాలు ఎంత నికృష్టమైనవి అయినా అవి స్వయంకృతాపరాధములే. పైగా, సృష్టి అంతా క్షేత్రప్రధానము కనక అలాంటి ఊహ నిషేధము.

మ ణి :

ఈ వూహాలు ప్రతిస్త్రీకీ వుండేవే; వాళ్లు ధైర్యంచేసి

పైకి చెప్పరు, నేను చెబుతున్నాను, అంతే. ద్రౌపది అదృష్ట వంతురాలు ; తన కోరికలకి ఆనాటి సంఘం అనుమతించింది.

రా మం :

ఇప్పుడది కుదరదుగా...అబ్బ, నీమీద బాధతో రాసిన పద్యా లివిగో ఒకసారి వినవూ ? వెనక నేను పద్యాలు చదువుతోంటే ఎంతో ఆవేదనతోటి నాదగ్గరగా కూర్చుని వినేదానివి, అవన్నీ అప్పుడే మరచిపోయేవా ?

మ ణి :

ఇప్పుడిప్పుడే మరిచిపోతున్నాను—మరపు అనేది సృష్టించి భగవంతుడు మానవజాతిని కరుణించాడు ; లేకపోతే మనజీవితం బొత్తిగా దుర్భరమైపోను. చచ్చిపోయినవాళ్ళ నందర్నీ జ్ఞాపకం పెట్టుకుని పేరుపేరు వరసా ఏడవడం మొదలుపెట్టే మంటే ఇంకేమైనా వుందా ?

రా మం :

ఏమిటో, నువ్వంతా మారిపోయావు, మణీ. అన్నట్టు నేను రాసిన పద్యాలన్నీ ఈమధ్య పరిషత్తువాళ్లు ఖర్చులు పెట్టు

కుని సంపుటంగా ప్రకటిస్తామన్నారు: ఆ ఖండకావ్యం నీకే అంకితం చేస్తున్నాను—ఇవిగో ఈఅంకితం పద్యా లందులోవే, విను:-[జేబులోంచి కాగితంతీసి చదువుతాడు, కన్నని గ్రాన్యకంఠంతో.]

"ప్రేమతో నా హృదయమణికి:

౧ సంతతాతపతప్తభీషణము, నాదు
బ్రదుకు కడలేని యొక సహారాయెడారి;
ప్రేమదాహార్త నీ యధ్వగామిహృదికి
నీడదేరంగ నొక 'ఒయాసిస్సు' నీవు!

౨ కరగు నీదు స్నేహోష్ణసంతతము విను
వరకు, విరహానలోగ్రజిహ్వాగ్రములను
నార్ద్రదగ్ధమ్ము జీవిత నౌకపైన
నేను, కదలని 'కేసబియానకా' ను!

౩ బ్రతుకె చీకటి, మొయిలుజీవితము విరియ
నుంత మెరపించి యాసల నుఱ్ఱికఁజేయు

మించుతీవియ మించు లక్ష్మీకటాక్ష
మేల నా కెంక నీవు నామోహ్రిల నిలువ ?

౪ నీ తరళనయనాల జనించి విరిసి
మెదయు చూపులె తొలకరి మెరపులనుచు
నెండబారిన యీ పేదయెడద యందు
మొలచికొనినాడ నాశాలతలను గొన్ని :

౫ ఎన్నో కల్పాల్లు లేను ప్రయాసించి పిసిని
చదల చుక్కలు నేలకుం జాయసప్పడను,
ఏలొ, యీ లతానిలయమ్ము హృదయ మొదలి
జాలి లేకయె ఆశాసుమాలు రాలు !

౬ రమణిపై ప్రమచుంబనములు నన విడినట్లు
విరిసి పరిమళమ్ము వీడె చసరమె ;
చెలియమేనిచాయను దలపించు సొగసు రం
గును దదీయ పుష్పమును ద్యజించె !

౭ ముందు వెనుక లరసి మోదమ్ము సెడ జనుం
డాసజేయు మిథ్య యైనదానికి ;
అమలహాసములు వ్యథాఘాతములు, గీత
ములు విషాదభావపూరితములు !

౮ మునుగుటకుగాని సుడిగుండములను గాంచ
కేగి యీ వేదనార్ణవ మీగినాను :
ప్రాప్త హేమంతబాధాసమాప్తి జేయ
కాగునే రాక శుభవసంతాగమమ్ము ?

౯ వెలుగు తావకప్రణయాక్షి వీక్షణమ్ము
లుదయమొంద నాపై, నాడె యొదవగంటి,
భాగ్యదేవి యపారకృపావిశేష
శీతలాపాంగనిర్మలాశేషవృష్టి !—"

ప్రేయసీ ! ఎట్లా వున్నాయి ?

మణి :

అద్భుతంగా వున్నాయి.

రామం:

ఏదీ, ఇలా గీతాల్ని కమ్మెచ్చుని లాగినట్టు గమకంగా లాగడానికిప్పటివాళ్ళల్లో ఎవడికైనా చాతనవుతుందీ, నాకూ వాళ్ళ శాస్త్రికీ తప్ప?

మణి:

కాని, అచ్చంగా షెల్లీనీ వాళ్ళనీ జ్ఞాపకం చేస్తున్నారే! Great wits jump! ఏమి వున్నతభావాలు! రామం, నా మీద ఆ పద్యాలూ, ఆ పాగడ్తలూ ఎందుకు చెప్పా? దాని మీద నా పేరుకూడా రాశావు: ఆయన చూస్తే ఏమనుకుం టారు? నేను నిన్ను ప్రేమిస్తున్నానని చెప్పేనుగా?...

రామం:

అంతే, చాలునాకు: ఆయన ఏమనుకుంటారు? మనిద్ద రం గాఢంగా ప్రేమించుకుంటున్నా మనుకుంటారు. అదీకాక, ఇప్పు డాయన్నడిగేస్తాను, నిన్ను నాకిచ్చెయ్యమని. మనం అన్యోన్యం ప్రేమించుకుంటున్నప్పుడు ఆయ నెవడు ఇంకా నిన్ను

తనదగ్గర దాచుకోడానికి? బుద్ధిమంతుడై, ప్రేమంటే అర్థం తెలిసినవాడైతే అట్లా చెప్పడు...

మణి:

అదేం? అందుచేతే ఒప్పుకోరు. అదీకాక, ఆయన కూడా నన్ను గాఢంగా ప్రేమిస్తున్నారు. ఆయనకి నామీద ప్రేమ లేకపోతే నన్ను నీ కివ్వడంలో ఇంకా అర్థం వుంది.

రామం:

ఆం; అతను నిచ్చేవాడూ, నేను పుచ్చుకునేవాణ్ణీనా? నా హక్కు నేను భుక్తపరచుకోడానిక అతని ఆజ్ఞేమిటి మధ్య?

మణి:

ఈ కవిత్వం రాసేవాళ్లతో ఇదే పేచీ: ఎప్పుడూ ఊహా ప్రపంచంలో మునిగి కలలుకంటూ వుంటారు; ప్రపంచ జ్ఞానం తక్కువ! నువ్వీ గొడవంతా మాని నే చెప్పినట్టు ఒప్పుకో. నేను చేస్తానుగా అదంతాను; అసలు కార్యం చెడుతుంది. ఇంతకీ నన్నొక భోగ్యవస్తువుగా, మానవత్వమూ ఆత్మగౌరవమూ లేని బానిసగా గ్రహించి, మీ రిద్దరూ నాకోసం నీచం

గా అల్లసిపవుడం నేను సహించలేను—ఆయన వొచ్చేవేళకూడా అయింది.

రా మం :

అవునుగానీ, ఇంతాకా నే వచ్చేటప్పటికి పాట పాడుతున్నావు, ఎంత హాయిగా వినిపించిం దనుకున్నావు! హార్మోనియం వాయిస్తోంటే నీ లేతవేళ్లు Key-board మీాద తొలకరి మెరపుల్లా మెరిసిపోయాయి.

మ ణి :

నిజమే ?

రా మం :

అన్నింటికంటే, నా పాట నీ కెలా దొరికిందా అని ఆశ్చర్యం వేస్తోంది.

మ ణి :

ఏదో పత్రికలో చూశాను ; ఆ పాట నువ్వు రాసినదే నేమిటి ?

రా మం :

[గర్వంగా] మరేమి టనుకున్నావు ?

మణి :

అయ్యో, ఈ సంగతి తెలిస్తే పాడకపోదునే.

రామం :

ఏం, నా పాటలంటే అంత అసహ్యమా? ఇప్పుడే కాదూ నా కవిత్వం బాగుంటుం దన్నావు?

మణి :

అబ్బే, దానివరస నీచేతే చెప్పించుకుని పాడితే బాగుం టుందని.

రామం :

ఎంతమాట. [కొంచెం ప్రదేశంలో గల వెనక్కి పెట్టి కాళ్లు ఎదురుగా వున్న బల్లమీదికి జాపి ఊపుతూ, ఈలవేస్తూండగా మొగలు పెడతాడు.]

మణి :

రామూ, డియరెస్టు, నువ్వా 'పోజ్'లో కూర్చోవడం ఏమీ అంత అందంగా లేదుసుమా!

రా మ ం :

[చప్పున కాళ్లు క్రిందపెట్టి] నేను అందంగా కూర్చోవాలని ప్రయత్నించడం లేదే.

మ ణి :

పోనీలే. నిన్నూరికే మాట్లాడించాలని అలా అన్నాను.

రా మ ం :

అవును ; నేను బాగా మాట్లాడతాను కాదూ ?

మ ణి :

అబ్బే, నువ్వు ఏకకాలమందే ఈల వెయ్యడం, మాట్లాడడం చెయ్యలేవు, చూడు.

రా మ ం :

[కొంచెం నవ్వి] నిజమే. ఇంక నువ్వు చెప్పినట్టే సంచరిస్తా. [ఆమెను ముద్దు పెట్టుకోబోతాడు.]

మ ణి :

[అతన్ని వారించి, నవ్వుతూ] ఇది నేను చెప్పేనామరి ?

రా మ ం :

[కొంచెం ఆగి] ఏం, నాకేసి ఇంకా అలా బెదురుగా జేబు

దొంగకేసి చూసినట్టు చూస్తున్నావు?

మణి :

[చిరునవ్వుతో] ఏమీలేదు; వాళ్ల వేళ్లలో వుండే చురుకుతనం నీ కళ్ళల్లో వుందని!

కచేరీ సావడిలో గడియారం అరగంట కొడుతుంది.

ఇంతలో వొక ముప్ఫైయేళ్ళ సుందరాంగు డొకడు లోపల ప్రవేశిస్తాడు. అతన్ని దింపిన కారు అప్పుడే కూస్తూ వెళ్ళిపోతుంది. అతడు తెల్లదొర వేషంలో వుంటాడు. మంచి బలిష్ఠమైన శరీరం. వచ్చి, వాళ్ళకేసి వొకసారి చూసి, సిగరెట్టుపొగ వొదులుతూ ఈల వేస్తాంటాడు, తనని కానట్టు. ఇతన్ని చూసి రామం అదోలాగయి కొంచెం జరిగి నుంచుంటాడు, దీపం క్రీనీడలో. మణి లేచి, తల వాల్చుకుంటుంది చిరునవ్వుతోటి. ఆ వచ్చినాయన మణిభర్త. మొగం చూస్తే మంచి చురుకైనవాడూ, ఉత్సాహమైనవాడూ అని తోస్తుంది. అతని 'ఓవర్ కోటు' కాలరుమీద రెండు కొత్తగులాబీపువ్వు లున్నాయి. అతనలా ఈలవేస్తూ రెండునిమిషాలు ఇటూ, అటూ పచారుచేసి, టక్కున ఆగి,

పరశురాం :

మణీ, డియర్, ఇట్లా రా. [ఆమె దగ్గరకు రాగానే తన కోటు కాలరులోని పువ్వు లామె తల్లో పెట్టి, ఆమె చెక్కిలిమీద మ్ర

దువుగా ముద్దు పెట్టుకొని] ఏదీ, 'నేడుకదా, నేడుకదా' వోసారి పాడవూ? [ఇందాకటినించీ గమనించనట్టు రామంకేసి చూసి, కొంచెం కొంటెగా కలవరం అభినయించి, రామంతో] Hullo! మీరున్నారా, యిక్కడ? మిమ్మల్ని చూడనే లేదు. I am sorry! మీకు నేనేమీ అడ్డు రాలేదుకద? [ముఖం గంభీరంగా పెడతాడు.]

రామం:

[కొంచెం జంకుతూ] అబ్బే, ఏమీలేదండి; ఎంతమాట. నే నీమె నిదివర కెరుగుదును. అంచేత వోమారు, తీరావచ్చాం కదా, చూసిపోదామని వచ్చానండి.

పరశు:

అట్టాగా. మీరు వచ్చారని ఇందాకానే విన్నాను. ఇంటి దగ్గ రెవరూ వుండరనుకుంటూ వచ్చాను: మీ రీమెను సినీమాకి తీసుకెళ్ళి వుంటారని. ఎంత ఆశాభంగం! వెనక మీ రీమెను తరచు సినీమాలకి తీసుకెళ్లేవారటగా, వాళ్ల నాన్నగారు వద్దనేదాకా? ఈమే చెప్పేది.

మణి:

నే నలా చెప్పేనా మీతో?

రా మం :

ఏదో చిన్నప్పుడండి. అయినా ఇంత ప్రళయంలో సినీమా ఏమిటండి ? అందులోనూ ఆమె వివాహిత...

పరశు :

ఆఁ, వివాహిత ఐతేనేమండీ, ఆమె కిష్టమైనప్పుడు ? ఆమె కామాత్రం స్వతంత్రం లేదూ ? మీది సనాతనమతమా ? నే నింకా ఊరుకుంటే ఆడవాళ్లకి ఘోషాపద్ధతి అవసరం అని వాదించేటట్టు కనబడుతున్నారే.

రా మం :

అబ్బే, కాదండి. నేను చాలా నవీనాదర్శాలు కలవాణ్ణి; ఘోషాపద్ధతి ప్రపంచంలో అసలు రూపు మాసిపోవాలనే సిద్ధాంతం నాది.

పరశు :

ఓహో ; అలాగా ? [పచారు చేస్తూ] ఈవిషయంలో నేను కొంచెం చాదస్తుడను. నన్నడిగితే ఘోషాపద్ధతి తప్పకుండా వుండాలంటాను ; కాని ఇప్పుడున్నట్టు కాదు : నేనే ముస్తఫా

కమల్‌పాషా నైతే ఇరవై నాలుగు గంటల్లో లోకంలో వుండే కోతుల్లాంటి వాళ్ళకందరికీ ఫరవా విధిస్తాను. చూడండీ, మీ వూళ్ళో మా మణి ఇంటి కెదురుగా కాపురం వున్న వారెవరండీ?

రామం:

మేమేనండి.

మ ణి :

ఇప్పుడా ఇంట్లో వుండటం లేదుటగా ?

పరశు :

ఇదివరకుమా కే నే నడుగుతూవుంట.

రా మ ం :

ఆ యిల్లంతా దుర్గంధంతో నిండి వుండేదండి.

మ ణి :

[నవ్వుతూ] మీరు వదిలి వచ్చేశాకా కూడానా ?

పరశు :

ఆc. ఆ యింట్లో వోకామె వుండేది : చిన్నకొప్పూ, మాసిపోయిన బట్టలూ, మొహంనిండా పసుపూ, పెద్ద కుంకుం

బొట్టూ ఆవిడాను. రామ రామా, ఆవిడని చూస్తే అసలు స్త్రీ లంటేనే గోత పుడుతుంది. ఎవరండీ ఆమె ?

రా మం :

[అవమానంతో తల వంచుకుని నెమ్మదిగా] ఆమె మాఅమ్మ గా రండి.

పరశు :

ఎవ రయితేనేం, అలాంటివాళ్ల నందర్నీ తెరచాటున వుంచి, ఇదిగో, మా మణిలాంటి అప్సరసల్ని వీథుల్లో వదిలె య్యాలి : సౌందర్యం ఒకడి స్వంత సొమ్ముటండీ, దాన్ని అం దరూ కళ్లారా చూసి అభినందించి ఆనందించాలిగాని ?

మ ణి :

ఇలా ఎప్పుడూ ఇంట్లో కూర్చుంటేనే నన్ను వొక మారు చూసి తరిద్దామని పని కల్పించుకుని వచ్చిపోయే వా ళ్ళతో ఊపిరి సలపటంలేదు ; ఇంక నేను వీధులవెంబడి తిర గడం మొదలుపెడితే అడిగేరా ?

పరశు :

తీర్థపత్రిజ! నువ్వొక తెవే కాదు, నీలాంటి లావణ్యా గా సులు అంతా కంకణం కట్టుకుని అలా ఆచరించి స్త్రీ సంఘాద ర్శాలకి వన్నె తీసుకురావాలి: ఇంక మొగా ళ్లందరికీ సంఘ మరణమే!

మణి :

కాని మీ ఏకపత్నీవ్రతాని కీమాటలు కొంచెం విఘా తం ఆపాదిస్తా యేమో?

పరశు :

ఎవ రన్నారు? ఏకపత్నీవ్రతం దేవతలకే లేదు. మన ఆదర్శపురుషులు, శ్రీకృష్ణుడు, మహామ్మదూ మొదలు వా బంటోత్రితు అచ్చన్నవరకూ అంతా బహు పత్నీవ్రతులే. ఈ బహు పత్నీవ్రతుల దీక్షకి అందరూ కన్యలే దొరకడం దుర్లభం కనక ఆ పత్ను లందరూ బహు పతివ్రతలే. మొన్న మనదేశం జనాభా లెక్క వేసి సమంగా భాగించిచూస్తే ఒక్కొక్క మొగా డికి వొకటిన్నర ఆడది వచ్చిందిట. అందుచేత నూటికి ఏ వొక

రిద్దరో తప్ప మిగిలినవా రందరూ బహు పత్నీవ్రతులే అని రూఢి అయింది!

రా మ ం :

నూటికి ఆ వొకరిద్దరూ అయినా వుండబట్టే భూమి ఇలా సమంగా తిరుగుతోందన్న మాట.

పరశు :

కాదు ; ఆ మిగిలిన వొకరిద్దరూ అబద్ధమాడే వాళ్ళన్న మాట ; ఇదొక చిన్న చిదంబర రహస్యం. అయినా, ఇవాళ మనమంతా వొక్కసారిగా చచ్చిపోయినప్పటికీ, ఖగోళశాస్త్రం ప్రకారం, భూమి సమంగా తిరగడం మాత్రం మానదండీ.

మ ణి :

చెప్పేరుకారు, అయితే మీ కీ వాదంలో విశ్వాసం వుం దన్నమాటే ?

పరశు :

నేను విశ్వాసంలేని మాటలు మాట్లాడను. నాదాకా ఎందుకు ? నీకు మాత్రం లేదూ ; [రామాన్ని చూసి] వీరికి లేదూ? తుమ్మెద చూడు...

రా మ ం :

క్షుద్రకీటకానికీ మానవులకీ సంబంధం ఏమిటండి ? మనకి మెదడు వుంది ;

పరశు :

నా కావిషయం కొంచెం సందేహామే. సంబంధం లేకే మండీ. మన తలకట్లు తుమ్మెదలతోటేగా చేశారుట !

రా మ ం :

నా కర్థం కావడం లేదుకాని, మీ సంభాషణాక్రమం చాలా బాగుందండీ.

పరశు :

నాతో సంభాషణ ఎప్పుడూ బాగానే వుంటుందండీ ; నా కది సహజం. అర్థం కాకపోవడానికి భావకవిత్వ మేమీ వుపయోగించలేదే.

మ ణి :

[అపహాస్యంగా] మీతో సంభాషణ బాగుండదూ మరి : ఘోషా గుట్టులోంచి గోత్రాల గొడవదాకా వెళ్లేరు !

పరశు :

[ఆగి, ఆశ్చర్యంతో] ఆఁ; కొంతమంది మొగవాళ్ళని కూడా మనం తెరమరుగున వుంచవలసివుంటుంది. అదేదో వూరు, దానిపేరూ—— మొదటేదో పశువులపేరూ, తరవాత పందిరీ వస్తాయి—— జ్ఞాపకం రావడంలేదు; ఏదో, ఆ వూరు పెద్దకాపు మొదలు మెయిన్‌రోడ్డులో 'లంచ్‌హోమ్' ప్రొప్రయిటరు వరకూ అందర్నీ హామేషా గదిలో వుంచి తాళం బిగించాలి, సంఘం బాగుపడాలంటే. ఏమంటావ్ మై మనీ?

మ ణి :

ఏం, మై పర్సూ! అయిందా?

పరశు :

భేష్. మనపేర్లు ఎంత చిత్రంగా సరిపోయాయి! కాని కొంచెం... [కొంచెం ఆగి] అయితే ఈయనతో సినీమాకెందుకు వెళ్లలేదు, డియర్?

మ ణి :

ఏదో తెలుగు పిల్మట.

రామం :

ఇంత ప్రళయంలో...

పరశు :

ఇంత ప్రళయంలో మీరు మీ ప్రాణస్నేహితురాల్ని సందర్శించడానికి రాగాలేనిది, ఆమెను సైకిలుముందు కూర్చోపెట్టుకుని, మీ ఓవర్‌కోటు ఆమెకు తడిసిపోకుండా కప్పి, సినీమాకి తీసుకెడితే మాత్రం ఏం?

రామం :

[కొంచెం బెదురుతో బెంగగా చూస్తూ] చిత్తం. మీ రలా అనడం భావ్యం కాదండి.

పరశు :

అన్నట్టు, మీ పేరెవరు? రామంగారు కాదూ?— మీకంటె నాకో ఆయుధం ఎక్కువ వుందండోయి: నా పేరు పరశురామం! ఇదివరలో తమ దర్శనభాగ్యం అబ్బింది కాదు; I am very glad to meet you! అలా ఆ కుర్చీలో దయచెయ్యండి. [రామం పేముకుర్చీలో బొట్టమోపుగా కూర్చుంటాడు.]

డియర్, మా ఇద్దరికీ పరిచయం చెయ్యలేదేం ? నీ చిన్ననాటి స్నేహితుడైతే అంత నువ్వే మాట్లాడాలా ఏమిటి ? నేనుకూడా మీ సంభాషణలో పాల్గొనకూడదనా?... [పచారు చేస్తూంటాడు]

మ ణి :

[సోఫాలో కూర్చుంటూ] నే నింకా ఏదో చెబుదా మను కుంటోంటే నన్ను మాట్లాడనివ్వకుండా మీరే మొదలెట్టారు ధోరణి. క్రొత్తవాళ్లతో అలాగే కాబోలు మాట్లాడేపద్ధతి : మీరు ఇంగ్లండులో వుండేప్పుడు కూడా ఇలాగే ప్రవర్తించే వారా ? అతను చాలా మంచివాడు ; మీ ప్రతాపం అంతా ప్రదర్శించకండి—— రామం, ఆయన స్వభావ మంతే ;

రా మ ం :

అబ్బే.

పర శు :

[ఆగి] ఏం, నా స్వభావానికేమి లోటొచ్చింది ? దేవి గారు పరిచయం చేసేదాకా ముక్కు మూసుకుని తపస్సు చెయ్యాలి కాబోలు. నా యింట్లో నాకు ఎరమతిక ఏమిటి ?

వారిని అతిథిలాగ గౌరవించి మాట్లాడుతున్నా నంతే. మన స్సులో వొకటి పెట్టుకుని పైకొకటి నటించడం చేతకాదునాకు, మీ ఇంగ్లీషు నేర్చుకున్న ఆడపిల్లల్లాగ! కులాసాగా కాలక్షేపం చెయ్యడమే నా ధర్మసూత్రం — A true gentleman! పోనీలే... అయితే, అన్నగారూ, మీరు భావకవులని విన్నాను— నాకు ఆధునిక కవిత్వం అంటే ఎంతో ప్రీతిలెండి—మీరీమధ్య ఏమన్నా విరహగీతాలు రాస్తున్నారా?

రామం:

ఏదో, రాస్తూంటానండి; కాని యీమధ్య ప్రచురించడం లేదు. ఏమిటో అశ్రద్ధ అండి.

పరళు:

అవు నవును; భావకవులకి బద్ధకం ఎక్కువని చాలా మంది అంటూంటారు. అయినా మీ స్నేహితురాలికే గాని మాకుకూడా పద్యాలు వినిపించకూడదూ? మీరు చక్కగా చదువుతారుటకూడాను భావగీతాలు?

మ ణి :

భావగీతాలూ...

పరశు :

అంటే ఎవడికి తోచిన వేదాంతం వాడు పద్యాల్లో ఎలాగో అలాగ రాయడం— ఏమండీ...

రా మం :

అయ్యో, తప్పకుండా వినిపిస్తానండి.

ఇంతలో మణి లేచి కప్పులో కాఫీ పోసి తెచ్చియిచ్చి, భర్త పైకోటు తీసి స్టాండుకి తగిలిస్తుంది.

పరశు :

[కాఫీ తాగుతూ] Excuse me, మీరుకూడా కొంచెం,

రా మం :

No, thanks! ఇప్పుడే పుచ్చుకున్నానండి.

పరశు :

[కప్పు ఖాళీచేసి బల్లమీద పెట్టి] ఊఁహూఁ, ఏమి అతిథి సత్కారం! నేస్తం అంటే అలా వుండాలి. అచ్ఛా, నాకు నచ్చావు సఖీమణీ!

మ ణి :

మీ పద్ధతులు మాత్రం నాకు నచ్చలేదు. నాకూ కాస్త తెలుసును ; న న్నవమానించడాని కిదే మార్గమా ? [కొంచెం అలుక నటిస్తుంది.]

పరశు :

ఓహో, ఇప్పుడు మరీ బాగున్నావు ! 'అల్క మానవు గదా యికనైన నరాళకుంతలా !' ఇంతట్లోకే ? డైవోర్సు అన్నావు గనక కొంపతీసి, చస్తాను. అసలు నా వుద్దేశ్యం ఏమిటో చెప్పనా ?

మ ణి :

మీ మనస్సులో వున్న వుద్దేశ్యాలన్నీ నాతో చెప్పడం మొదలెట్టారంటే మన జీవయాత్ర ఎంత దుర్భరమైపోతుందో అడగక్కరలేదు ; నేను ఆలోచించేవన్నీ మీతోటి చెప్పడం ప్రారంభించినా అంతే.

రా మ ం :

మీ రిరువురూ నా నిమిత్తం అలా పోట్లాడుకోవడం...

పరశు :

మీరు పొరపాటు పడుతున్నారు. ఇది పోట్లాట కాదు; వట్టి తెలుగు సామాన్యగృహజీవనం— అయితే, మీరు మా ఆవిడకి వెంకటచలం పుస్తకాలు చదవడాని కిచ్చేవారుట; ఆయన మీకు ఆదర్శప్రాయుడా ఏమిటి?

రామం :

[కొంప మునిగేలాగుందని అనుమానం పడుతూ, కొంచెం నీళ్ళు నములుతూ] ఏమీలేదండీ; ఆమె ఏవైనా చదువుకోడానికి నవల లిమ్మంటే నాదగ్గ రప్పుడున్నవి రెండు పుస్తకాలిచ్చాను.

పరశు :

అర్థ, మీదగ్గర మరేకవి పుస్తకాలూ లేనట్టు.

మణి :

అప్పుడు వెంకటచలంగారి 'స్త్రీ'ల నమ్మేవారులెండి.

పరశు :

ఏమో, అటువంటి బుద్ధిమంతులూ, అనుభవం వున్న వాళ్లూ నమ్ముతారని నే ననుకోను.

మణి :

అదికాదు; 'దైవమిచ్చిన భార్యలూ'...

పరశు :

భార్యల్ని దైవమిస్తే మట్టుకు సరిపోతుందా: వాళ్లు తిన్నగా వుంటున్నారా; ఇతరులు వుండనిస్తున్నారా? [రామంతో] చూడండీ, మీ రిచ్చిన ఆ పుస్తకాలమీద 'ప్రేమతో నా మణికి' అనికూడా వుదాహరించారే? మీకు ఈమెమీద ఎంత ప్రేమండి!

మణి :

నాకుమాత్రం రామం అంటే ఎంతో ఇష్టం సుమండీ; మా Old pal.

పరశు :

ఆయన్ని, అమ్మాయినీ, నే నడుగుత.

మణి :

ఏమిటాప్రశ్న మరి? నిజం చెబితే నమ్మబుద్ధివెయ్యదు ఎవరికీని. మీ ప్రవర్తన ఎవరైనా చూస్తే, మీదంతా బొత్తిగా

కపటమైనా అయివుండాలి, లేకపోతే శుద్ధ అమాయికత్వమైనా అయివుండాలి అనుకుంటారు.

పరశు :

రెండూ కాదు ; మనందరికి మల్లేనే అది కొంస్తా, ఇది కొంస్తా వున్నాయి నాలో. [రామంతో] ఏమండీ, అయితే మీరు ఎవరిభార్యనైనా ప్రేమించి వూరుకోగలరా, లేకపోతే సదరు భార్యని లేవదీసుకుని పోయేదాకా మీకు తృప్తిగా వుండదా?

మణి :

ఏమిటి మీ మాటలు ? అల నేమనుకుంటాడు ? స్త్రీ అంటే ఎంత లోకువ ! అదొక గడుసుతనం అనుకుంటున్నారు కాబోలు, మీమట్టుకు. ఇష్టమైతే ఆడవాళ్లే మగవాళ్లని లేవదీసుకుని పోగలరు, తెలిసిందా ?

రామానికి ప్రాణాలు పోతోన్నట్టుంటుంది ; కళ్ళు చీకట్లు కమ్ముతున్నాయి. మణికి రామం అవస్థ చూస్తే జాలీ, భర్త ప్రవర్తన చూస్తే నవ్వూ వస్తున్నాయి.

పరశు :

గడుసుతనం ఏమిటి నా మొహం ; నేను వట్టి అమాయి

కుణ్ణే! అన్నట్టు, నా సర్వస్వం నీచేతిలో వుందిసుమా: నువ్వు కోపగించావంటే నా పని అయిందన్నమాటే—నువ్వు దేవదూతవు, నేను తపించిపోయే జీవాత్మని; నువ్వు దివ్యకన్యకవు, నేను ఎందుకూ పనికిరాని వల్లకాటిలో బిచ్చగాణ్ణి...

మణి:

[నవ్వుతూ] ఈ శివపురాణానికేం గాని, రామం కవిత్వం అచ్చంగా ఇలాగే వుంటుంది. [రామం తల పంచుకుంటాడు]

పరశు:

పోనీ. నీకు నేను బానిసగా వుంటాను; వేలెట్ గా వుంటాను; ప్రయివేటు సెక్రిటరీ గా వుంటాను— 'కార్యేషు మంత్రి...' ఈ యుగమే మారిపోయినట్టుందన్నాడు వెనకటికో నాటకంలో అవధాన్లుగారు.

మణి:

భర్తగా వుండి అధికారం చెలాయించడంకంటె అలా వుంటేనే బాగుండును.

పరశు:

బాగుండదూ మరీ? ఏదీ అయితే కొంచెం నువ్వు,

[మణి గడ్డం పట్టుకుని] There is a good girl ! [మణి కొంచెం నవ్వేక సిగరెట్టు వెలిగిస్తూ సోఫాచేతిమీద కూర్చుని] రాజీ కుదిరిందన్నమాట. ఈసారి నువ్వు పుంతలో ముసలమ్మవు! [నవ్వుతాడు] ఇలా తెలివి మీరిపోతారనే ఆడపిల్లలకి వ్రూహా ప్రాకుండా పెళ్ళి చేసెయ్యాలన్నారు పెద్దలు. ఆడదానికి చిన్నతనంలో పెళ్ళి చేసేస్తే తరవాత అది విచారిస్తుంది; చెయ్యకపోతే తరవాత మనం విచారించవలసి వస్తుంది.

మణి:

మీకు ఆడపిల్లలు పుడితే అలా ఆచరిద్దురుగాని లెండి.

పరశు:

నాకా, పిల్లలా, అప్పుడే? ఇలాంటి అబద్ధాలాడితే నీకే ఆడపిల్లలు పుడతారు !— ఇంతకీ, ఏమండీ, నా మాటలకి మీ రేమన్నా అనుకున్నారా, ఆవిడన్నట్టు ?

రామం:

అమ్మయ్యో, తమరలా సెలవిచ్చి నన్నవమానించడం న్యాయం కాదు.

పరశు :

ఓహో, అందులోనూ స్త్రీల యెదుట ! నేను మిమ్మ ల్నెవర్నీ అవమానించ లేదే. మీ స్వేచ్ఛాప్రేమపరుల అభి ప్రాయాలు తెలుసుకుని కొంచెం జాగ్రత్త పడదామని ; నేను అనవసరంగానో, అవసరంగానో వివాహం చేసుకున్నవాణ్ణి చూడండీ మరి ? మీరు చలనంలేని పురాణబ్రహ్మచారులు. ఈ సంగతి ముందే తెలిస్తే నే నీమెను కట్టుకోవడం మానేసి వుం దునే ?

మణి :

కట్టుకోవడం ?—— మన సంఘంలో స్త్రీ జీవితం ఎంత పారతంత్ర్యపూరితం !

పరశు :

కుమారీ : మొగవాడు పెళ్ళి చేసుకుంటే చిక్కు ; ఆడదానికి చేసుకోకపోతే చిక్కు.

మణి :

అయితే నన్ను కట్టుకున్నందు కిప్పుడు పశ్చాత్తాప పడు తున్నారా ?

పరశు :

కాదు ; వివాహసంకల్పం, భార్యాభర్త లొకరి నొకరు తప్పుగా అర్థం చేసుకొనడంతో ప్రారంభిస్తుందని వొక ఆంగ్లకపి పుంగవుడన్నాడు : గతజలసేతుబంధనం చెయ్యను నేను; 'పశ్చాత్తాపం లేదు' అన్న వచనంలోనే ఎక్కువ నమ్మకం నాకు.

మణి :

మీకు దేవుడూ లేడు, గురువూ లేడు ; అన్నీ విపరీత వాదాలు.

పరశు :

గురువులులేకేం నాకు ? మా అమ్మమ్మగారి వూరు మొదలుకొని ఆక్సుఫోర్డువరకూ లెక్కవేస్తే నాకు చదువునేర్పిన గురువులు చాలామంది అవుతారు—దేవుడేమిటి, అసంగతము?

రామం :

హరి, హరీ . . .

పరశు :

వాడేమిటండీ మీ భగవంతుడు ? నల్లగా నాలుగుచేతు

లూ, రెండుకాళ్లతో కులాసాగా స్త్రీలతో కాలక్షేపం చేస్తూ సముద్రంలో పాముమీద తేలుతూ వుంటాడు; బొడ్డుదగ్గర తామరకూడా వుంటుంది? ఎక్కడచూసినా అవే చిత్రాలు. లేక, అదేదో రుబ్బురోలులాగుండే శిలావిగ్రహమా? అసలు సంగతి అది కాదు; సహజంగా భయస్థుడైన మానవుడు మానసిక శాంతికోసం దేవుణ్ణీ, గుళ్ళనూ, మతమునూ కల్పించాడు...

రామం:

మత మంటే ఈశ్వరునియందు దృఢవిశ్వాసమండి;

పరశు:

ఓవక్కోటండీ; ఈ కాలంలో విశ్వాసం ఎవరికండీ, కుక్కలకే లేదు? ఇన్ని మతాలు ఎప్పుడైతే వున్నాయో అప్పుడే అది వట్టి అర్థంలేని వ్యవహారమనీ, కాలక్షేపార్థమనీ మీకు తోచడంలేదూ? దానికేం, మా ఆవిడ అంటే మీకు అద్భుతమైన ప్రేమ అనుకుంటాను, ఏం?

రామాని కేమీ తోచదు. మణి మొగం చాటుచేసుకుని నవ్వు

కుంటోంది మందగా. రామం చికాకు మొహం పెట్టి నుదురుమీద స్రవించే స్వేదబిందువులను చేత్తో తుడుచుకుంటూంటాడు. ఆ చేతిలో అతను మణికి రాసిన పద్యాలకాగితం వుండిపోయింది; అది యీ హడావడిలో జేబులో దాచెయ్యడం మరిచిపోయాడు: అది మణి దృష్టి కళ్ళ పడింది.

పరశు :

మీ చేతిలో ఆ కాగితమేమిటండీ, పద్యాలు కాబోలు?

[రామానికి ఆ కాగితాన్ని దాచడానికి వ్యవధి నివ్వకుండా లాక్కుని చదువుతాడు: రామం లేచి నుంచుంటాడు; నెత్తిమీద పిడుగు పడ్డట్లవుతుంది; స్తంభించిపోతాడు నిలువుగా.]

మణి :

[కిటికీలోంచి బయటికి చూసి, చప్పున] అయ్యో, 'లిల్లీ' (కుక్క) వర్షంలో తడిసిపోతోంది; ఎవళ్లూ చూశారే కారు. [లోపలికి వెడుతుంది.]

పరశు :

[పద్యాలు చదువుతూనే లేచి] ఇంకేం, ఇప్పుడేకాదు మీరు నా భార్యని ప్రేమించడం లేదని సెలవిచ్చారు? మరి యీ Nonsense అంతా ఏమిటి?

రామం :

[ఇటూ, అటూ చూసి] ఎబ్బే, లేదండి. నాకామె అంటే ఎంతో గౌరవం అండి ; అంతే. కావలిస్తే మీ రామె దగ్గర విచారించవచ్చు.

పరశు :

ఇదొకటా ? ఇది విచారించవలసిన విషయమే మరి.

రామం :

ఆమె వివాహిత, పతివ్రిత కూడానండి...

పరశు :

ఆ రెండో సంగతి మీ కెలా తెలుసును ? ఆమె పాతివ్రిత్యం విషయం మీ కెలా తెలిసిందంట ? పతివ్రిత అని ఎవర్నంటారు ? ఒకామె, తన్ను గూర్చి ప్రజలు పతివ్రిత అనుకోవాలని, చేసే చర్యలవల్ల ఆమె కాపేరు వస్తుంది ; అంటే నిజంగా పతివ్రిత కాదన్నమాట. నిజంగా పతివ్రతే అయితే అట్లా అనిపించుకోవాలని చూడదు ; ఆమె నెవ రెట్లా అనుకున్నా ఆమెకి లక్ష్యం వుండదు. ఇంతకీ మీరు నిరాకరించినా, మీ

కసలు పతివ్రత మీాదేకాని ప్రేమ కుదరదుగా ! భార్య అంటే అసహ్యం ; ఇంకొకళ్ల భార్య అయితేనే ప్రేమా, నూతనత్వమూా, మోజూా వుంటాయి— ఏమంటారు ?

రామం :

ఆమెని నే నటువంటి భావంతో ప్రేమించడం లేదండి. నా ప్రేమ సామాన్యమయింది కాదు ; ఆధ్యాత్మికం. ఆమెను తల్చుకుంటే నాకు స్త్రీ లోకం అంటే వొక ఉత్కృష్టమైన పూజ్యభావం కలుగుతుందండి.

పరశు :

అట్లాగా ; స్త్రీలోకం అంటే ఎందుకండీ, పాపం, మీాకంత గౌరవం ? స్త్రీల దగ్గరికి పోయేటప్పుడు 'కమ్చీ' వొకటి కూడా తీసుకెళ్ళాలని 'నీషీ' యోగి ఆదేశం. స్త్రీ అంటే ఏమిటి ? స్త్రీ అంటే వొక కుళ్లుపదార్థం ; అంతేనా?— మణి వింటే కోప్పడుతుంది అశ్లీలమని— అటువంటి స్త్రీని శక్తిస్వరూపంలాగ పూజిస్తారు కాబోలు మీా నవకవులు ! ఇంకా మా మణి మిమ్మల్ని ప్రేమిస్తోందా ?

రా మ ం :

చిత్రం, మీతో నేను మాట్లాడలేనండి.

పరశు :

మీ కెంత గంభీరమైన స్వభావమండీ! కొందరి మొహాలు 'బరామీటర్లు' లాగ వుంటాయి: చూడగానే సులువుగా కనిపెట్టవచ్చు, లోపలినించి తుపాను పైకి ఎప్పుడు వచ్చేదీని; వాళ్లు పట్టి నిష్ప్రయోజనమైన అరసున్నలూ, బండీరా (ఱ) లూను. కాని మిమ్మల్ని చూసినకొద్దీ నాకు ఆశ్చర్యం ఎక్కువైపోతుంది: ఎంతకీ తేలరు.

రా మ ం :

నే నామెను అందరి ప్రేమికులలాగా ప్రేమించడంలేదండీ. నా భావమంత తుచ్ఛమైనది కాదు. అందులోనూ మీవంటివారి పట్ల నే నలాంటి అభిప్రాయంతో సంచరించడం...

పరశు :

[మండిపడుతూ] ఏమిటీ, నా భార్యని నువ్వు ప్రేమించవూ? ప్రేమించలేవూ? ఓరి స్కౌండ్రల్! ఇటువంటి లావణ్య

రాసీని, ఇంత కుసుమసుకుమారగాత్రిని, నీ జన్మెత్తి ఎన్నడైనా చూసి ఎరుగుదువా ? నా భార్యని ప్రేమించనని నా యెదుట ధైర్యంగా, గర్వంగా చెప్పి నన్నవమానించడానికి సాహసిస్తావుగా ? [కోపంతో గుటక వేసి] నా భార్యవంటి స్వర్గసౌందర్యాన్ని ప్రేమించలేవూ ? పోనీ, ప్రేమిస్తున్నానని నిజం చెబుతావేమోనని ఇందాకటినించీ ఓపికపట్టుకుని వూరుకున్నకొద్దీ, ఏమిటి నీ ఆగడం ? కవిత్వంకూడా వెలిగిస్తున్నావుగా ; దేశమంతా తిండిలేక మలమల మాడి చస్తోంటే నీకు కవిత్వంతో కాలక్షేపమా? అయినా, నిజాయితీ లేకపోయాక కవిత్వమేమిటి? ఓరి నీ కవిత్వం మండ ! [రామం వెనక్కి వెనక్కి తగ్గుతూ వుంటాడు, భయంతో.] నీవంటివాళ్ల మూలాన్ని కవితాలోకానికంతా అపఖ్యాతి ! నీ డేబిరిగొట్టు మొహానికి స్వచ్ఛమైన ప్రేమానన్యత్వం ఏం తెలుస్తుంది ? నువ్వు ప్రేమించకపోతే మాకు లోటొస్తుందనుకున్నావు కాబోలు : నువ్వు కాదు, చూడూ, [ఒక అడుగు ముందుకు వేసి, జేబులోని రివాల్వర్ తీసి, విలాసంగా కొంచెంగా పైకెగరవేసి పట్టుకుంటూ] నీ తాతల్లాంటివాళ్లు, నీ తల తన్నినవాళ్లు, గొప్ప

గొప్ప కవులూ, చిత్రకారులూ, నా భార్యని ప్రేమించి, వారి జీవితాలు ధన్యాలయేటట్టు ఆమె సోయగాన్ని వేనోళ్ల పొగిడి, వారి హృదయకుసుమాలు ఇక్కడ పారితోషికాలుగా దిగ విడిచి వెడుతూంటారు. [ఇంకొక అడుగు ముందుకువేసి] ఇంకా అట్లా దెయ్యంలాగ, You devilish...

రామం పారిపోతాడు. ఈ హడావడి విని మణి చటాలున ప్రవేశించి, సంగతి గ్రహించి, భర్త రెండు చేతులూ పట్టుకుని ఆపుకోలేకుండా నవ్వుతుంది. ఆమె భర్త రివాల్వరు జేబులో పెట్టుకుని, చిరునవ్వుతో మణిని పెదవులమీద ముద్దు పెట్టుకుంటాడు. కచేరీసావడిలో గడియారం ఏడుగంటలు కొడుతుంది; వర్షం వెలిసిపోయింది.

మణి :

[నవ్వాపుకొని] ఆఖరికి నే ననుకున్నంత పనీ అయింది—ఉగ్రనరసింహమూర్తీ, ఈ ప్రహ్లాదుని మొరాలకింపరూ?

పరశు :

Boy! [బంట్రోతువచ్చి సలాంచేసి నుంచుంటాడు.] నువ్వు

పరుగెత్తుకెళ్లి ఇప్పుడే మనింట్లోనించి వెళ్లిపోతోన్నాయన్ని ఆపి, ఇక్కడికి కో మారు తొందరగా తీసుకురా. [‘చిత్తు’ మని Peon వెళ్ళిపోతాడు.] డియర్, మీ రామానికి పాఠం చెబుతా! అనవసరంగా మన స్వంతా చికాకు చేసుకున్నందుకు విచారంగా వుంది.

మణి నెమ్మదిగా హార్మోనియందగ్గర కెళ్లి వాయిస్తూ, అతి మధురంగా పాడుతుంది ....

పాట :

నేడుకదా, నేడుకదా, సఖా!
నేలకు నింగికి పెండ్లి గదా!
ప్రణయనిలయజీవన మోహానసుమ
వల్లితోరణ పంక్తి గదా! ...నేడు...

వీడనితావుల వాడనిపూవులు
వేలువేలు సరముల రచియింతము:
ఆమనికోరికలను ముదమున మన
కామదేవు కొలువున నర్పింతము ...నేడు...

ఆమె భర్త, మణిభుజాలమీద చేతులువేసి హాయిగా, నాగస్వరానికి నాగుపాములాగ, తల వూపుతూ వింటూ ఆనందిస్తూవుంటాడు.

*　　*　　*　　*　　*

మిగిలినకథ రంగముమీద ప్రదర్శింపబడనక్కరలేదు దీనిపర్యవసానం ఎలా పరిణమించిందో ఊహించుకోవడం సులువే అయినా అది అందరూ తలొకలాగా ఊహించడంకంటె నా అభిప్రాయం చెప్పడంకూడా మంచిదే. ఇటువంటి విచిత్రసంఘటన పైకి అసంభవంగానే కనబడుతుంది కాని రామం, పరశూ వంటి ప్రకృతులు లోకంలో ఎంతవరకూ అవునో అంత వరకు మట్టుకే అది అసంభవము. మన మామూలు కథలధోరణి ప్రకారం రామాన్ని తరిమేసి పరశూ, మణీ హాయిగా చిలకా గోరింకలలాగ కాపురం సాగించారని సంతోషించడం సహజమే. అయితే యీ విషయంలోమాత్రం అలా జరగడమే అసహజం: దీనికి ఆయా పాత్రల మనఃప్రవృత్తులే జవాబుదారీ.

రామం ప్రతివిషయంలోనూ భ్రాంతియుతములైన వికృతాభిప్రాయాలు కలవాడు. ఇతను భావకవులతో తిరిగి చెడిపోయినజాతి యువకుడు; ఇతనికి వారి అలవాట్లూ, హావభావాలూమాత్రమే పట్టుబడి వారలవరచుకొన్న అసమానకవిత్వం లోపించింది. కవితావనంలో కొన్ని ఉగ్రవ్యాఘ్రా

ఉంటాయి ; కొన్ని క్షుద్రజంబుకాలుకూడా వుంటోంటాయి, వాత పెట్టుకోడానికి. ఒకదానిది గంభీరారావము ; ఒకదానిది నెత్తిపూత.

కవిత్వానికి కథపట్టు విప్రలంభము. ఆధునికకవిత్వం చాలావరకూ ఆత్మపరము ; కవే అందులో నాయకుడు. రామం తనుకూడా ఆధునిక కవితాకుటుంబంలోవాణ్ణే అనుకుని బయలుదేరాడుకనక తన విరహగీతాలకి ప్రతిపదిక, ఒక అదృశ్యప్రియమైన ప్రేయసి, వుండితీరాలనుకున్నాడు. ఇంటికెదురుగా తనతో కాలేజీలో చదువుకుంటోన్న చక్కనిచుక్క, మణి అతని దృష్టిపథంలో పడింది. ప్రథమంలో ఆమెకేసి రోజూ వోసారైనా చూస్తేనేగాని వుండలేకపోయేవాడు ; కొంచెం పరిచయం చేస్తే తన ఇహ జీవనం కృతార్థమౌతుందనుకున్నాడు; పరిచయంకూడా చేశాడు. తనకి అందుబాటులోవున్న,అందమైన మొట్టమొదటి బాలిక ఆమె అవడంవల్ల ఆమె నే తన ఆత్మ అంతటితోటీ ప్రేమిస్తున్నాననుకున్నాడు. అసంగత్య మేమిటంటే, ఆమెకూడా తనని ప్రేమిస్తోందా లేదా అన్న విచక్షణని అతను అనుకూలంగా విస్మరించాడు. మొదటే పొరబాటుతో బయలుదేరాడు ; ఇంక చివరవరకూ పొరబాటే. మణి సాంప్రదాయకన్యలాగే అనుకూలుణ్ణి చూసి పెళ్లి చేసుకుంది : రామం తన ఆశయాల్లో ఆశాభంగం పొందినట్లు ఫీలయి, ఆత్మవంచన చేసుకొని అసభ్యమైన పద్యాలు అల్లడం మొదలు పెట్టేడు. క్రమంగా మనస్సు అనారోగ్యం చేసుకొన్నాడు : చదువు సాగలేదు ; కవిత్వం సరిపడలేదు ; ఇంకేపని చెయ్యడానికీ పనికిరాలేదు. అందు

చేత స్తబ్ధుగా, వెకిలిగా తయారయాడు. ఇప్పు డామె ప్రేమవచనంమీద తన జీవితం ఆధారం చేసుకున్నా నన్నాడు— Platonic love. అందుచేతే మణికి పెండ్లయి, నాలుగేళ్ళనించి ఎక్కడో దూరంగా భర్తతో కాపురం చేస్తూన్నా, ఎలాగోలాగ వెతుక్కుంటూ తరుముకొని వచ్చాడు, ఆమె వున్నచోటికి తోకచుక్కలాగ: తన సంగతి ఏం చెబుతుందో కనుక్కుందామని. పెళ్లి అయితే ఆడదానికి వొకభర్త అంటూ వుంటాడనీ, ఆమె అతని అధీనంలో వుంటుందనీ, తను వాళ్ల ఇంట్లో చొరవగా ప్రవేశించడం అసందర్భమనీ అతను జ్ఞాపకముంచుకో దలచుకోలేదు: ఇచ్ఛాప్రేమికుడు. తను ప్రేమించిన స్త్రీ రాసుకునే fountain pen వంటిదని అతని గట్టినమ్మకం; అది ఎవరిజేబులోదైనా సరే—వట్టి కమ్యూనిస్టు! మణి అన్నట్టు ప్రపంచజ్ఞానం తక్కువ.

ఇంక మణి: ఈమెది వెంకటాచలంగారి నవలలో శశిరేఖవంటి స్వభావము. రామం అభిప్రాయాలు వికృతములైతే ఈమె అభిప్రాయాలు విపరీతములు. స్త్రీ సహజమైన అహంభావను (vanity) చెప్పడానికి వీలులేనంత వుంది. హఠాత్తుగా కారుమబ్బులు కమ్ముకోవడం, ఇంతలోనే తెరపి యివ్వడంవంటి కెరలుతెరలుగా ఊపిరి సలపని చంచలమైన మానసికతత్వం. అందుచేత నిశ్చలమైన ప్రేమలో నమ్మకం వుంచుకుని కూర్చోడాని కెంత మాత్రమూ వీలులేదీమెకు. ఒక్కొక్కప్పు డీమె శూన్యమైన భావాకాశంలో తట్టుకోలేని తీవ్రమైన మెరపులు మెరుస్తూంటాయి. అటు

నం టప్పుడు పొరపాటు పడడానికి సావకాశంవుందికాని తనభర్త ధీబలం వల్ల అలా జరగడం దుర్లభం. తన విధినిర్వహణంలో ఈమెకి పట్టుదల బాగానే వుంది. మొత్తంమీద ఏవో అశాంతీ, తీరనిలోటూ ఈమెలో కనబడతాయి.

మణి ఇంటర్‌తో చదువు పూర్తి చేసింది. అయితేనేం, చాలా చురుకైనది. ఆంధ్రాంగ్లాలు బాగా చదువుకొని గొప్పగొప్ప కవుల సందర్భాన్ని మెచ్చుకోగలిగే నేర్పు సంపాదించుకొంది. స్వేచ్ఛా ప్రియత్వం ఎక్కు-వీమెకు ; భర్తకూడా తన ఆటలు సాగనిచ్చేవాడే దొరికాడు : అని చెప్పి అతని కెంతమాత్రమూ అపచారం చెయ్యలేదు. మొగవాళ్ళని ఊరించి తమాషా చెయ్యడం ఈమెకిష్టం. అందుచేతే, రామం రాగానే నెగగుపడే టట్టు తిరుగుజవాబులు చెప్పడం మొదలుపెట్టింది. కాని రామం అంటే లోపల ఇష్టం లేకపోనూలేదు. అయితే అతన్ని స్వీకరించనూ లేదు ; వదిలి పెట్టుకోడానికి వొప్పుకోదు. ఒక బుద్ధిమంతుడు ఎప్పుడూ తన ప్రేమ కోసం తపిస్తూ తనకి పాదాక్రాంతుడై పడి వుండటం ఈమెకి సరదా. అందుకోసమే రామం అసహ్యించుకుని వెళ్ళిపోకుండా నిలపటానికి ఓదార్పు మాటలు చెప్పి, మౌనం వహించింది. తనని మెచ్చుకుని స్తోత్రం చేసేవాణ్ణి నిలబెట్టుకోడానికి మధురవచనా లనే ఎరని ప్రయోగిస్తుంది ; అని ఎంత అసభ్యమైనవైనా సరే : 'మన స్నేహంవల్ల వాడి పిల్లలు చెడితే నీకు సరదాగా వుంటుందికదూ ?' అనగలదు ; అతని బుజంమీద చెయ్యివేసి అతి

ఆప్యాయంగా కబుర్లు చెప్పడానికి వెనుతియ్యదు ; మనస్సులో మరో దురుద్దేశం లేకపోవడంచేత తనకి రామం అంటే ఇష్టమని భర్తతో చెప్పడానికి సాహసించనూ గలదు — అతనీమె నిష్కపటస్వభావాన్ని అభినందించే సహృదయుడుకూడాను.

పరమ మంచి చిద్విలాస పురుషుడు ; మేధావంతుడు. ఒడుదుడుకులు లేకుండా కులాసాగా కాలక్షేపం చెయ్యడమే అతని ధర్మసూత్రం— a true gentleman. స్త్రీలకి పురుషులతో సమానహక్కులు వుండాలంటాడు, దాని పరిణామం ఏమైనాసరే ; తనభార్యని తనస్నేహితుణ్ణి ఆదరించినట్టు ప్రేమతో, గౌరవంతో చూస్తాడు.

మనిషి ఆస్తికుడూ కాదు ; నాస్తికుడూ కాడు : ఏకేశ్వరుడైతే ఇన్ని allotropic modifications ఏమిటతని కంగారడు. ముఖ్యంగా మతం, దేవుడూ మొదలైన అప్రస్తుత విషయాలనిగురించి ఆలోచించి, ఈ ప్రశస్తమైన జీవితంలో కాలాన్ని వృథాగా వెచ్చించడు. వీటికంటె ముఖ్యావసరము లైనవీ, రుచికరము లైనవీ అనేక విషయాలున్నాయి ఆలోచించడానికీ, ఆచరించడానికీ అంటాడు. ఇతను స్వచ్ఛమైన సౌందర్యోపాసకుడు : అందం ఎక్కడవున్నా అందరూ వొకమారాగి ఆనందించి, అభినందించకపోతే డొక్క బద్దలుచేస్తానంటాడు. అలాగని, ఆ సౌందర్యం తనకే చెందివుండాలనే స్వార్థంమాత్రం ఒప్పుకోడు. జీవితరహస్యాలని చక్కగా విమర్శించి చెప్పగలడు ; తనతో వాదించేవాళ్లని దబాయించి

ఇంక మాట్లాడలే ననిపించగలడు కూడాను. కవిత్వం అంటే ప్రీతేకాని దేశ సౌభాగ్య సంపాదనం ముందు కావాలంటాడు. లోపల వొకటి పెట్టుకుని పై కొకటి నటించడమంటే ఇతనికి పట్టలేని అసహ్యమూ, కోపమూను. మన స్సులో వున్నది పైకి చెప్పేయ్యాలి, ఆ వుద్దేశం ఎటువంటిదైనా సరే : 'సత్యం వద ధర్మం చర.' అన్నిటికంటె ఇతనికి భాగ్య నైతికపరివర్తనం లో పట్టలేని విశ్వాసం.

ఇటువంటి ముగ్గురినీ ఒకనాడొక్క చోటే కూర్చాడు ముసలిదేవుడు.

రామానికి మణిమీద నిజంగా నిశ్చలమైన ప్రేమ లేదు ; అదొక వ్యామోహమూ, ఆత్మవంచనమూను. ఆమె ఎంత కసిరినా పరాక్రమం విడిచి పెట్టకుండా తన్నే ప్రేమిస్తున్నానని నచ్చచెప్పడం మొదలు పెట్టేడు. చివ రకి ఇతను వదలిపెట్టేట్టు లేడని, బాధపడలేక 'నీమీద నాకూ ప్రేమ వుంది' అంది మణి ; ఆమెచేతిని ముద్దు పెట్టుకోనిచ్చింది ఏమఱపాటున, అంతే. ఇం కీమె తన స్వంతవస్తువుగదా అని ధైర్యం చిక్కిం దతనికి : ప్రేమ సెలవు పుచ్చుకుంది ; మొదలుపెట్టేడు వట్టి గడ్డిపంటి అసందర్భపు ధోరణి : 'ప్రేయసీ ! మన దరిద్రదేశంలో కవులకి పరపతి లేదని. తర వాత అన్నిటికంటే మించి, అతను స్త్రీ సమ్మోహనాస్త్రము లనుకున్న అవకతవక పద్యాలు. ఇదికాక డాబు చెయ్యడం మొదలుపెట్టేడు, ఆమె భర్తని ఆమెను తన కిచ్చెయ్యమని అడిగేస్తా నని.

ఇంతలో పరశు ప్రవేశించాడు ; రామం తన ఉద్ధృతం పూర్తిగా

తగ్గించి తాజు పడ్డాడు, హృదయంలో నిర్దుష్టమైన ఆత్మవిశ్వాసం లేదు గనక. పరశు, రామం సంగతి గ్రహించాడు. అతన్ని వట్టి కొట్టించాలను కున్నాడు; సఫలీకృతుడ కూడు. అతని ఉద్దేశం రామాన్ని తరిమేద్దా మని ఎంతమాత్రమూ కాదు. రామం చేత మణిని ప్రేమిస్తున్నానని నిజం చెప్పించాలని. కాని రామానికి ఇంవరదాకా వున్న కృత్రిమధైర్యం కాస్తా ఆవిరై పోయింది; మనిషి పిట్టయిపోయాడు. అందుకనే రామం పారిపో యాక పరశు మళ్ళీ రామాన్ని పిలుచుకొని రమ్మని మనిషిని పంపేడు, రామానికి పాఠం చెబుదామని. కవిత్వానికి ప్రాణం సత్యమూ, నిష్కాపట్య మూ అని రామం మొదట్లో నిర్వచించాడు కాని అవే అతనిలో లేనివి; పద్యాలలోనూ లేదు; ప్రవర్తనలోనూ లేదు. పరశు ఈ పాఠమే యీ కవి శాబకానికి బోధిద్దామని పిలుపనంపేడు. రామం వచ్చినతరవాత అతనితో తప్పుడు అభిప్రాయాలు మనస్సులో కుళ్ళబెట్టుకొని పాడైపోవద్దనీ, ఋజు వర్తనం కలిగి మణికేకాకుండా తనకికూడా స్నేహితుడుగా వుండి తరచు వచ్చి తమతో కులాసాగా కాలక్షేపం చెయ్యాలనీ, రామాన్ని కోరేడు. రామంకూడా పరశుని అర్థం చేసుకుని, పిచ్చిపిచ్చి వూహలన్నీ విడిచిపెట్టి అప్పుడప్పుడు పరశు గృహం పావనం చెయ్యడాని కంగీకరించాడని దరిమ లాను తెలిసింది.

నేటి మన నాటకరంగంమీద, సాంఘికజీవనంలోని క్లిష్ట సమస్య లను తీసుకొని విమర్శించడం, జీవితఘట్టాలను ఉన్నదున్నట్టు రసవంతంగా

చిత్రించడం, మొదలైనవి వస్తువుగాగల నాటకాలకి పురాణగాథలకి వున్న పరపతి లేదు. ఏకాంకనాటికలూ అరుదే. నాటకానికి విమర్శను వస్తువుగా తీసుకున్నట్టయితే వొక ప్రమాదం వుంది : దాన్ని జాగ్రత్తగా వుపయోగించకపోతే పట్టి వక్తృత్వపుపోటీగా తయారవుతుంది. అందుచేత రసవంతమైన, వుద్రేకం కలిగించే సంఘటన వొకటి దానికి మూలసూత్రంగా ఏరుకోవలసి వుంటుంది : చెప్పదలచుకున్న విషయం సరిగా తల కెక్కించాలంటే సత్యమనే చేదుమాత్రకి చక్కెరకోటూ వేసి యిస్తేనేకాని గొంతుక దిగదు.

ఈ విధంగా వొక నీతి చెప్పాలని నా అభిప్రాయం కాదు. ఇప్పుడు అమలులో వున్న ప్రేమ వ్యవహారాలని విమర్శించడానికి పూనుకొన్నాను : కాని ఫలితాలను సరిచేద్దామని కాదు ; ఒక విధమైన యువకజీవితంలో వొక వైపు చూపిద్దామని. విసుగు కలిగించకుండా దానికి అనుగుణమైన విచిత్ర సంఘటన వొకటి జతపరిచాను — ఒకతరహా ప్రకృతులని చిత్రించి వారి ఆశయసంఘర్షణంలో పైకి తేలిన వొక అపూర్వ సన్నివేశాన్ని నిరూపించాను. ఇందులోని పాత్రల స్వభావభావములను వారివారి సంభాషణలలో సరిగా వ్యక్తీకరింపగలిగి యున్నట్టయితే నేను కృతార్థుడనే.

ఈ నాటికకి 'తొలిపలుకు' వ్రాసియిచ్చిన మిత్రులు, శ్రీ పానుగంటి విజయరాఘవరావుగారికి నేను కృతజ్ఞుడను.

పాటలకి స్వరము: ౧

భీంపలాస్—ఏక.

శు.ద. అం.గ.

ప॥ పప ప. పదాపామ. గమగమగ మగమ. రిగరిస.

కన్నెగు లా- బి కి క - - -న్ను -లు- విడెనా- ।

మపదనిస. సరినిసపా. పదనిపదని. నిదసని దామా.

కంటకవని లో--- నే----- ప-డు- నా - ॥కన్నె॥

అం.గ.

ప॥ పపప. పదాపామ. గమగమ మగగరి. రిగగరిరిసా.

రాతిరి ని - ద్దుర లో--- కు-ము- ను-గు-నా- ।

మప ద ని స. సరినిసపా. పదనిపదని. నిదసని దామా.

రక్తహృదయ మే---- రా-- గి-ల తె-గు- నా - ॥కన్నె॥

శు.ద.

ప పపపమ. పనిదా. పదాప మ గారిసరిగా.

వాసనలకు భృం-- గ -మ్మిటు రా---దో । Etc.

౨

కాఫీ—ఏక.

ప॥ ని ని సని స. -ప ప పసానిదా. పదపని ద దపమ. గ మపనిదా.

నేడుకదా- నేడుకదాసఖా నే-లకునిం- గి కి పెం- డ్లిగదా॥

అ॥ ప॥ రీ రి రి. స నిసస నిద ని స ని దప ప.

ప్రణయని లయజీ- వనమో- హానసుమ

పదపనిద పమమ రి మగగ రీ.

వ-ల్లీ-తో- ర ణ పం - క్తిగదా॥

చ॥ సాసస మామమ ప దపస ని దప ప

వీ డని తా వుల వా-డని పూ-వులు

మామమామమగ రీ గరిగపమగ రి గారిసాస.

వే లు వే లు సర ము-లర -చి - ఘుం - -తము ।

రీ రి రి రీ రి రి స రి రి గ స రి సస

ఆమ ని కో రి క ల నుముద మునమన

స రిమామ. రిమపాప. మపద. పదని. దనిస. ని దపమ.గరి

శా మ దే- - వు కొ -లు వు-న న - - ర్చిం - - - త-వ